

Kioto Jabite Legendhulta.

RECENZYA

RECENZYA

RECEIVED

RECENZYA

DZIELA POD TYTUŁEM:

„ SŁOWNIK HEBRAJSKI I POKREW: DYALEKTAMI ARAB: CHALD:
I SYRYACKIM, PO KRÓTCE OBJASNIONY; PRZEZ A. L. CHIA-
RINI JĘZYKÓW I STAROŻYTNOŚCI WSCHOD; W KRÓL: WARSZ:
UNIwersyt: Profess: etc. Z TEXTU ŁACIŃSKIEGO PRZEŁOŻYŁ
P. CHLEBOWSKI W WARSZAWIE NAKŁADEM AUTORA,
W DRUKARNI BANKU POLSK: 1829 r. (IN 8vo. STR. 259).

OBEYMUJĄCA

FRZESZŁO SIEDMSET ARTYKUŁÓW KTÓRE WYKAZUJĄ
WIĘCEJ NIŻ DZIEWIĘCSET BŁĘDÓW I UCHYBIEŃ
W WZMIANKOWANYM SŁOWNIKU JUŻ WYKRYTYCH.

PRZEZ MIŁOSNIKA LITERATURY.

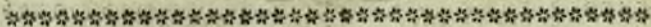
w *Warszawie*

W DRUKARNI P. BARYCKIEGO,
PRZY ULICY TRĘBAKIEJ POD Nr. 627.

BADAŃ INSTYTUT
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77
Tel. 26-68-83
1830.
<http://rcin.org.pl>

Za pozwoleniem Cenzury Rządowej.

22.229

Wstęp do Recenzji.

Wiek obecny płodny w użyteczne wynalazki i zdarzenia wielkie, nie mało także wydał utworów równie poślednich iak dziwaczych. Wypadałoby oddać mu sprawiedliwość w tém, że próżniactwo staje się coraz rzadszem, że wszystko prawie, a szczególnie państwo literackie jest teraz w ruchu i czynne; szkoda tylko, że częstokroć zapal udzielania innym, wyprzedza należyte usposobienie siebie samego, słowem, że to co jest czynne powinno być jeszcze byź bierne. — Lecz nie gniewajmy się na tych co z tak powszechnego wykraczaiają prawidła; iakże bowiem oprzeć się duchowi czasu? iakże się wyrzec śmiałości, która dla umysłów ograniczonych zawsze była pomocą, a teraz piątym że tak powiem jest ich żywiołem? iakże wreszcie sprzeciwiać się rozporządzeniom Naywyższego, rozporządzeniom niedościgłym i mimowolnie zniewalającym? Wszeh władność twórcza tak mądrze wszystko urządziła, że *to* co nam się zdaie nieużytecznem, ma częstokroć, acz pośrednio, naywালniejszą wpływ na sam u-

żytek. Światło bez cieni nie było by wydatne, ani też dokładność bez ułomności. Staraymy się tylko dochodzić różnicy tego, i prawdziwy stanować wybór, a korzyść sowita, będzie owocem tego starania. — Cóż nam to zaiste szkodzi, że ten co ledwie stroni smyczka własność poznał, rzępoląc sobie dowolnie, mieni się bydź Orfeuszem? że ów, co ledwie się obeznał farb i pędzla użyciem, gryzmołąc wedle własney fantazyi, chciałby uchodzić za drugiego Rafaela? że ten wreszcie, co ledwie pełzać zdoła na równinie prozaiczności, pnie się ku szczytowi parnasu, wołając: i dla mnie tam bluszcz kwitnie!

Przyjaciel ludzi znościomość rzeczy posiadający, patrzy na to wszystko z obojętnością a nawet z pobłażaniem dopóty, dopoki w tém nie spostrzega škodliwego wpływu na rzeczywistość i użytek powszechny. — Dostrzegłszy zaś tego, ma sobie za obowiązek głośno się odezwać, wykazać, zbijać, przekonać i przestrzegać.

Nim dorzeczy przystąpię, pozwalam sobie uczynić dwa zapytania, które we względzie ogólnym mogą być uwagi godne:

Kiedy w wieku naszym dziedzina literacka za buynym popędem ducha czasu, coraz więcej nabiera postaci nierządnej rzeczospolity, i obok rzadkich plonów dojrzałych i użytecznych, tyle wydaie chwastu, tyle niedostałych i szkodzić mogących krzewów; czyli więc do prawdziwéy zasługi, dobrych pisarzy udziału, nie mają także słusznego prawa i ci, co w miarę możności zajmują się wykazaniem błędów

i uiedorzeczności w płodach szczególnięy naukowych, którym uczący się w dobręy wierze i przez brak doświadczenia zaufać musi. J czyliż podobny stan rzeczy, skoro zawczasu zaradcze srodki zaniedbują się, nie wróży nam zbliżenia Epoki, w której *krytyka* pierwsze w rzędzie naukowym zajmie miejsce, bo będzie nayniezbędniejszą, nayużyteczniejszą?

Będąc miłośnikiem literatury, a przez szczerę przywiązaną do szanownych rodaków swoich, pragnąc oddawna, aby im ulatwiona była sposobność poznania ięzyka Hebrajskiego, tego świętego skarbcia słowa Bożego i każdemu drogich pomników starożytności, nie mogłem byż obojętny na ziawienie się w pierwszëy połowie r. b. książki pod tyt:

„Słownik Hebrajski, ułożony z pokrewnemi dyalektami, Arabskim, Chaldéyskim i Syryackim pokrótce objaśniony przez A. L. Chiarini Professora etc.; z tekstu Łacińskiego przełożył P. Chlebowski, w Warszawie nakładem *Antora* w Drukarzni Banku Polsk. 1829. r.”

Pierwsze wzruszenie, które sama wiadomość o tem ziawieniu we mnie wznieciła, było uroczysto-lube. Radowałem się że szacowna Literatura narodowa wzbogacona została plonem wcale nowym, i świętości znamię na sobie noszącym. Lecz na widok samego tytułu, nietylko że pogrążony zostałem w zadumienie, bo trudno mi było poiąć, iak książka z 15. do 16. arkuszy składająca się, mie-

ścić w sobie może słownik hebrajski z pokrewnemi dyalektami 3ch ieszcze języków orientalnych; ale nadto udczyła mię zabawna i wcale oryginalna nowość: że osoba układająca słownik Hebrajsko-polski, wedle wszelkiego podobieństwa do prawdy, dla niezności języka Polskiego, wyręczyć się dała drugiej osobie niezności języka Hebrajskiego.

Ze zaś ieden wynalazek naprowadza częstokroć do wykrycia drugiego, i mnie więc wzmiankowana nowość oryginalna, nasunęła pomysł równie oryginalny. Kiedy wolność leksykograficzna rzekłem do siebie, tak *wysokiego* już doszła stopnia, czy niedała by się ona ieszcze *wyżej* posunąć?, i czyby nie można wykryć sposobu układania słownika tego lubowego języka, albo kilku razem języków, żadnego nawet z nich nie znając? Czyby n. p. osoba C. rodem z Japonii, nie potrafiła ułożyć słownika Chaldejsko-perskiego, choćby tych dwóch języków wcale nie znała; gdyby użyła ku pomocy, słownika Japońsko-Chaldejskiego, a zarazem osoby B. rodem z Persyi, któraby języka Chaldejskiego wcale nie, a język Japoński miernie znała?

Uwolniwszy się od tak pociesznych myśli i wyszedłszy z zadumienia, które, tuszę sobie, każdy posiadający znaćomość rzeczy zemną dzieli, postanowiłem przejść z rozważą wspomnioną książkę, iak to mówią od deski do deski, dla przekonania się o ile ona odpowiada swojemu przeznaczeniu, i czy czasem nie należy do rzędu tych, gdzie zasadnicza krytyka, ieżeli nie zupełnego daie mata autorstwu, zniewolić

gą przynajmniej może do odstąpienia chwilowey zdo-
bicy, uzurpowaney chwały.

Chcąc oddać prawdzie hołd należyty, wyznaię, że odwaga moja chwiać się zaczęła, gdym czytał wspomnionego słownika przedmowę, w której Autor usiłuje wykazać wielkie zelety swoiēy pracy, a nawet iēy wyższość nad wzór iaki sobie miał obrać. — Nadto gdym zobaczył artykuł *Gazetę Polską* Nro 63 z r. b. 1829. obięty, w którym iakiś Pan W. nie-szczędząc wyszukanego kadzidla dla wydawcy owēy książki, wystawia ją iako arcydzieło, *za które oświa-ta narodowa Polska winna wdzięczność.* — (!!)

Niech mi tu wolno będzie nawiasem dodać, że wzmiankowane dopiero zdanie Pana W. bolesne na mnie uczyniło wrażenie. Westchnąwszy głęboko, za-wolałem: przebóg! czy droga każdemu Polakowi lite-ratura oyczysta i oświata narodowa, na tak niskim są stopniu, że przed ladaiakim utworem czołem bić, a przynajmniej hołd wdzięczności składać mu win-ny. — Podobnego naydotkliwiēy ubliżaiącego i nie-sprawiedliwego przypuszczenia, ledwie po kreaturze obcēy, nam nieżyczliwēy spodziewać by się można, ale bynajmniej po rodaku. Takim zapewne iest Pan W., lecz niech mi wybaczy, ieśli śmiem wynurzyć: iż iego nierozmyślne zgrzeszenie, iest wedle wszel-kiego podobieństwa do prawdy, skutkiem nieznaio-mości przedmiotu, o którym pisał i nieprzezornego zawierzania czarnemu na białem; a zatem: odpuść mu Panie... bo

Dla przekonania zaś szanownych czytelników, że chwilowe zachwianie się odwagi moięy, nie było bez powodu acz tylko pozornego, widzę się zniewolony przytoczyć niektóre mięysca, równie z przedmowy, iak z artykułu gazety, o których wyżęy mówięm. Uważaam to wręście za niezbędną potrzebę, bo wyciągi te posłużą w pewnym względzie ku lepszemu poięciu całej recenzyi, szerególnięy tym, co ięzyka hebrajskiego nie zniają.

I. *Dosłowny wyciąg z przedmowy.*

„Za wzór układu służyło nam dzieło: *Vocabularium veteris testamenti hebreo-chaldaicum* Ernesta Frederyka Rosenmütlera etc: Lecz gdy nietylko imionom własnym ale i pospolitym, a nawet słowom i względnikom przydaiemy znaczenia tak zwane *pierwotne*, które Rosenmüller opuszczał, a któreśmy nayczęścięy brali ze słowników Edmunda, Castellego i Geseniusza, żeby samęm spojrzieniem widzieć zkąd iaki wyraz pochodzi, przeto słownik nasz zcią niemal częścią obszernięszy ięst od swego wzoru etc.

Za przykładem Rosenmüllera, słownik nasz ułożyliśmy *alfabetycznie*, sposobem Europejskich nie zaś wschodnich narodów, których słowniki zwykle bywaią *rodosłowne* etc. Zeby iednak przez układ alfabetyczny nie zatrzeć przyrodnej cechy orientalnemu ięzykowi, i żeby ci którzy używać będą naszego słownika umieli w potrzebie radzić się słowników rodosłownych, odstą-

piliśmy znacznie od układu Rosenmüllera, umieszczając pod każdym artykułem tyle pochodnych wyrazów ile ich po pierwotniku, przy zachowaniu alfabetycznego porządku i następnego pochodzenia iednych od drugich, umieścić się dało.

Oprócz arabskiego, chaldejskiego i syryjskiego, szukamy (*) jeszcze objaśnień w perskim, etyopskim talmudycznym i innych językach, a to najczęściej dla wykazania prawdopodobnego źródła takich wyrazów hebrajskich, które mają też same litery pierwotne, a żadnego podobieństwa w znaczeniu (**)... słownik nasz hebrajski dla młodzieży polskiej przeznaczony, wydaemy na widok w sposobie, iakim inne dotąd słowniki ogłoszone były. — ”

II wyciąg dosłowny z wzmiankowanego artykułu z *Gazety Pol: Nro 63 r. 1829.*

” W tych dniach wyszedł słownik hebrajski, ułożony z pokrewnemi dyalektami, arabskim, chaldejskim i syryackim pokrótce obja-

(*). Używanie liczby mnogiej przez Autorów znakomych, nosi na sobie cechę powagi i wielkości; zaś przy pisarzy niższego rzędu, piętno zarozumiałości, pychy lub chęci figurowania. Lecz Autor w mowie będący tém ochraniać się może od tego zarzutu: że drugiej do swego układu używał osoby, a zatem ma prawo do liczby mnogiej.

(**). Upraszałbym o objaśnienie tego miejsca; ja bowiem zaayduie ie cienne i komentarza wymagające.

śniony przez A. L. Chiarini ięzyków i staroż: Professora etc. Nie wdaiąc się w obszerniejszy wywód etc, powiemy tylko iakim sposobem ułożony iest słownik. Uczeni grammatyey różnili się w układaniu słowników hebrayskich. Jedni układali ie nasposób Europeýski, inni porządkiem alfabetycznym pierwotników (radices) pod które zaciągali wyrazy pochodne. — Pierwszy sposób był dogodnym dla początkuiących, którym trudno iest, widząc w piśmie Stém wyraz, wywikłać go z form, zakończeń etc. Drugi był dla znaiących iuż ięzyk, który pod wyrazem radykalnym chętnie widzą rozwinięty szereg pochodnych. X. Chiarini etc w swoim słowniku umiał połączyć dwie rzeczzone metody. Każdy wyraz radykalny a ile to być mogło, porównał z dyalektami pokrewnemi, i umieścił niżej alfabetycznie — bliższe pochodne, przy pochodnych zaś w nawiasach pokładał pierwotniki, wytłomaczył imiona własne trudnięsze i złożone co nie we wszystkich znajduiemy Autorach. etc. Przyiaciele narodowéy oświaty z radością przyimuiąc ten upominek, oddadzą należną wdzięczność gorliwości uczonego profesora za powtórne zbogacenie naszéy literatury.

Znaiąc atoli ducha czasu z wzmagaiącym się na okręgu literackim, żywoiem nadkompletnym, o którym wyżey mówiłem, nie dałem się tak szumnemi obietnicami i pochwałami odstraszyć, i oehoczé do uskntecznienia przedsięwzięcia przystąpiłem.

Gdy zaś pragnę rezultata pracy moiej, które pod sąd bezstronnych znawców oddaie, uczynić iasne i użyteczne, powinienem na sam przód kilka ieszcze ogólnych spostrzeżeń i uwag wyłożyć.

1. Pomimo oświadczenia X. Chiariniego, że iako wzór służyła mu praca Pana Rosenmüllera pod tyt: *Vocabularium veteris testamenti hebraeo-chaldaicum*, ia iednak z łatwością poznałem, że słownik X. Ch. jest prostym wyciągiem z wyszłego w roku 1823 słownika hebrajskiego uczonego *Geseniusza* (*), który obéymuie także dyalekty Arabskie, Chaldeyskie, Syryjskie, etc. etc. O tém niewątpliwém moiém twierdzeniu, sam nawet nieznawca ięzyka Hebrajskiego (aby tylko poznał litery Hebr: i umiał cokolwiek ponemiecku) dostatecznie przekonać się może. Połączenie 2ch metod, Europeyskiej z wschodnią, t. i. skoiarzenie porządku alfabetycznego bez względu na pierwotne lub pochodne, z wyszczególnieniem namięyscu rodosłówów (*radices*), połączenie to, którém się wydawca puszy, a które Pan W. w dobréj wierze, iako nowy wynalazek tegoż, ogłasza, niemniéy umieszczenie pochodnych wyrazów po ich pierwotnikach, jest istotną własnością uczonego *Geseniusza*.

2. Wydawca idąc krok w krok (ale bez należytéj uwagi) za *Geseniuszem* (**) tam tylko wyież-

(*). Że Autor miał go przed sobą, sam w przedmowie wyznaie.

(**). Liczne i zadziwiające dowody tego, znajdzie ieszcze czytelnik w szczegółowéj recenzji. Między innemi prze-

dza z Chaldeckiżną, Arabczyżną, Syryczyżną i t. p., gdzie Geseniusz tymi językami, wyrazy Hebrayskie objaśnia, porównywa lub z nich wyprowadzić usiłuje. Niema w słowniku X. Ch. ani iednego wyrazu, przy którymby najmniéjsze było odwołanie się do powyższych języków, skoro Geseniusz o nich zamilcza. Przeciwnie zaś w wielu miéjscach, gdzie uczony Geseniusz te języki przytacza, i w potrzebném odnoszeniu, nad nimi się rozwodzi, tam X. Ch. bądź przez niechęć, bądź przez inną przyczynę, całkiem je wypuszcza. Lecz zdaie się, że podobne przeskoki nietrudne, i inne większe ale tém szkodliwsze nie usprawiedliwiaią, czyiéy bądź śmiałości wystawienia niezręcznie zrobionego wyciągu z cudzéy pracy, za produkt własny.

Można wprawdzie przez rozważne skrócenie iakiegoś dzieła utworzyć treściwy wyciąg; i ziednać sobie przez to zasługę; lecz niezgrabne obcinanie okresów czyli zasad dzieła naukowego i całkowite opuszczenie rzeczy ważnych, może tylko wydać plód dziwaczny a w najlepszym razie ulomnego karła literackiego.

Zostawiając światłemu czytelnikowi, bezstronne osądzenie, do którego z tych dwóch rzędów praca o którój tu mowa, słusznie się kwalifikuje (*), upra-

kona się, że niektóre omyłki drukarskie, co się wcisnęły do słownika Gesen.; a które tam w liście omyłek na końcu wydrukowaney, są poprawione, że te same omyłki drukarskie, Autor nasz przez niewiadomość do swego dzieła przeniósł.

(*). *Uwaga.* Panu Chlebowskiemu równie w tém miéjscu iak w całej Recenzji nie ubliża się, ubliżać nie można.

szam, aby przy należytem zastanowieniu się nad szczegółową Recenzją, która się do nader wielkiej liczby wyrazów rozciąga, nie wypuścił z baczenia ogólnych uwag tak poprzednich jak tu następujących.

3. Wbrew potrzebie i zwyczajowi, iaki widzieć się daie w większych lub mniejszych słownikach iakiegokolwiek bądź języka, nie znajduie się w całym słowniku X. Ch.

a). żadney, acz tylko sposobem abrew: wzmianki: do której z części mowy wyraz ten lub ów należy.

b). rodzaju przy rzeczownikach (wyjąwszy szczerpłą liczbę), ani nigdzie oznaczenia 2go przypadku. Wyrażenie tego dwoyga iest konieczną potrzebą, szczególniey względem języków wschodnich, gdzie w samem zakończeniu wyrazów, a często w zmianie kropeczki lub kréski, stosunków grammatycznych szukać trzeba.

4. Nie bez żalu i przykrości napotyka się w tym słowniku bardzo liczne błędy i uchybienia w punktacyi wyrazów Hebr: Punktacya Hebr: składająca się z kropek i znamion, iest bardzo ważną, bo nietylko że ma wielki wpływ na budowę grammatyczną, ale

On, co mu Autor przedstawił wiernie zapewne przetłomaczył, i niemiał uawet żadney styczności z składem głównych uchybień, które wynikająz nieznaomości Hebrayczyzny i zalet lexikograficz. Owszem wyznać trzeba że Pana Chlebowskiego staranność i trudy w tak ciężkiej materyi podjęte, mogłyby być bardzo użyteczne przy należytej zdatności Autora.

nawet bez nięczytać nie można, gdy jedynie kropki i znamiona pod lub nad literami albo obok nich umieszczone, oznaczają samogłoski. Pierwszym obowiązkiem Lexikografa, jest: należycie wystawić każdy wyraz, który innym językiem oddaie czyli tłumaczy. Jeżeli zaś zmienia samogłoski takiego wyrazu, wtedy zamiast nauczać czego, wprowadza uczącego się w błąd, i niedorzeczność. Jakżeby n. p. wyglądała zmiana polskiego wyrazu *Bóg* na *Beg*, *Pan* na *Pin* i t. p. (*).

5. Obcinając Geseniusza szeregi znaczeń wyrazów, X. Ch. kładzie częstokroć przy tym lub owym wyrazie znaczenia mniej używane, a najważniejsze zamilcza. Podobny nietrafny wybór, iak ujemniej wystawianie z pewnością i precyzją iakiego znaczenia, które sam Geseniusz za wątpliwe umieszcza, wreście.

(*) Błąd lub omyłka w iakieykolwiek bądź xiążce jest mniej więcej naganną, ale nigdy nie jest tak szkodliwą wadą iak w słowniku, gdzie nayglówniejszą rzeczą jest: *właściwe wystawienie wyrazów*, których się uczyć mamy. W innę xiążce czytelnik napotykaący błąd, domyslić się tego może, i sam często prawdziwe brzmienie odgadnie, ale w słowniku obcego szczególnie języka, nikt tego niedokáže; tu uczący się iakby na oślep autorowi zawierza, zawierzać powinien i musi. — Najmniej zaś błąd w słowniku staie się przyczyną wielce szkodliwego dziwactwa i śmieszności; przez to bowiem wylęgaia się, albo iakieśmy wyżey uważali, wyrazy wcale fałszywe i nieistniejące, albo zmiany równie dzikie iak bałamutne. n. p. *las* na *łos*, *cepy* na *capy*, *piłka* na *pałka*, *pora* na *para*, *muzu* na *maza*, *byt* na *bót*, i t. w.

6. Nadanie niektórym wyrazom dziwnego i wcale fałszywego znaczenia, okazanie wysoki stopień nieznaomości języka, i niedaie się wybaczyć szczególnie w słowniku *dla uczący się młodzieży* ułożonym; bo ią wtrąca w zamęt i błąd.

7. Język Hebrajski którego główną literaturę, pod względem etymologii, stylu i ducha języka, zawiera Pismo święte, koniecznie wymaga, aby obymniący go słownik, ieśli ma bydź użytecznym, przytaczał przy każdym prawie wyrazie, dowód z Pisma Stego, czasem nawet kilka dowodów w miarę ilości różnych iednego wyrazu znaczeń. — W niektórych mniejszych słownikach Hebrajsk: dla krótkości, są zamiast wyraźnych przytoczeń, cyframi przynajmniej oznaczone rozdziały i wiersze Pisma Sgo gdzie się wyraz znajduie, i gdzie ma takie lub inne znaczenie. — W słowniku zaś X. Ch. tego wszystkiego nie masz. — Brak ten nie iest także do darowania, ale daleko mniej następujące wady:

8. Przy wielu wyrazach zapomniał autor o swojej obietnicy względem właściwego umieszczenia pierwotników (radices). To nieuiszczenie obietnicy spostrzegać się daie przy 3cim już wyrazie od samego początku słownika.

9. Język Hebr. ma szczególną własność co do odmiany słów (verba). Liczy on 7 form tak zwanych בִּנְיָנִים *Binianim* t. i. 1). *Kał* czyli *Paal*. 2). *Ni-Phal*. 3). *Piel*. 4). *Pyal* 5). *Hiphil*. 6). *Hophal*. 7). *Hithpael*, któreto formy oznaczaią stan czynny,

bierny, niłaki, przechodny (transit:), zaimkowy (re-
cipr:) it. d.; nadto odmieniaiã one czasem same we-
wnętrzne znaczenie słowa, t. i. iedno itoż samosło-
wo (verbum) ma czasem w iednëj formie znaczenie
zupelnie inne, iakie miało w drugiey formie n. p.
zrodłosłów עָנָה — znaczy w formie léy (tak zwa-
néy *Kal*) *odpowiedzieć, głośno odezwać się*; w dru-
giey zaś formie (*Niphal*) *bydź wysłuchanym*, a w 3ëy
formie (*Piel*) toż słowo znaczy, *upokarzać, dręczyć,*
zgwalcic. i t. p. Niektóre verba odmieniać się daia przez
wszystkie formy, inne zaś przez kilka albo iednę
z tych form. — Niemożna do woli szafować temi
formami, ale stałem to iest prawidłem, że każde
verbum w tych tylko formach używać wypada, w ia-
kich ono się znajduie w Piśmie Śtém, n. p. słowo
שָׁבַע *przysięgać* używa Hebrayczyk w formie *bier-*
néy, a iednak ma znaczenie czynne. נִשְׁבַּע znaczy
przysięgł. O tém ważném prawidle wie mierny
nawet znawca ięzyka Hebr: Ci, którzy piszą słow-
niki Hebr: umieszczaiã zwykle przy każdym ver-
bum, ilość form przez które to verbum odmieniać
się daie, i iakim ono ulega odmianom co do isto-
tnego swego znaczenia. — X. Ch. który uwa-
żać musiał że Geseniusz iak każdy inny, nigdy te-
go nie opuszcza, czuł wprawdzie tę potrzebę (*);

(*). Na stronicy VIII, objaśnialiący abrewiacye iego
słownika, formy te są także wyrażone; iako to. N: znaczy
Niphal, P: Piel, H: Hiphil, i t: d.

lecz aby i w tym razie popisać się niedokładnością i pogrążeniem uczących się w zamęt wątpliwości i błędów, opuszcza bardzo często przy słowach (verba) to nieodzownie potrzebne wskazanie form, acz tylko przez abrewiacye. O tym szkodliwym braku iak niemniéy o innych wadach poprzedniemi uwagami ogólnemi obiętych, przekona się czytelnik przy wystawieniu szczegółowych uchybień. — Wreście

10. Jest rzeczą zadziwienia godną, iż Autor tego przepelnionego błędami i omyłkami słownika, umieścił na stronie IXéy listę błędów Hebrayskich w liczbie kilkunastu. — Rozumie się samo przez się, że *umieszczeniem takowéy listy* (która zawsze dopiero po wyjściu całego iakiegokolwiek bądź dzieła z pod prassy i po ścisłym przeyrzeniu go, układa się i drukuje), uznaie Autor swoje dzieło, wyiawszy miéysca przezeń poprawione, za bezbłędne i dokładne. Wtedy, iuż mu nie służy wymówka, iakoby błędy w iego dziele i ieszcze tak licznie się znajdujące, a przezeń nie wytknięte, były omyłkami drukarskimi. Wtedy niestety, tém tylko ieszcze się zasłaniać może: że mu (*) wzroku lub zdatności nie dostaie.

W tak oplakanyim stanie znalazłszy wspomniony słownik Hebraysko-Polski, któryżby z rodaków niepoczytał za obowiazek, publicznie ogłosić choć część roiących się w nim błędów i ochronić przed

(*). To przypuszczenie może być usprawiedliwione przcz uwagę moją na stronie 9 która przekonywa, że Autor nie wjd z i a ł listy poprawek w Słowniku Geseniusza.

niemi kochaną młodzież polską? J iakżeby o nas sądzili za granicą, gdyby to dzieło przypadkowo tam się dostało? Nie mieliżby cudzoziemcy prawa urągać się z nas, gdyby się dowiedzieli że pochwałami chcą tu podobne plody uwieńczać, że względem nich narzucono przyjaciołom narodowéy oświaty wdzięczność, wreście że nikt nie podéymował się wykazać ich politowania godną wartość? Jakżeby wtedy sądzili w ogóle o drogiéy Literaturze naszéy? Oto iedyne pobudki które mną powodują, są one poważne i uroczyscie obowiązujące; szczerze niemi przeięty, do szczególowego przystępnia rozbioru.

Pisano w Warszawie 11 Grudnia 1829 r.

Litera N.

St: *)

3. נז *zieleność, owoc*” Więc na początku zaraz Autor nie dotrzymuje daney w przedmowie obietnicy; opuścił wyrazu tego pierwotnik, który podług Lexikografów, szczególniéy Kimchi i Geseniusza iest: נזנז.

— נזנז *kwiat i nazwisko miesiąca i miéysca*” Tu autor kilka popełnił uchybień, a mianowicie:

A) nie wyraża którego z 12stu miesięcy w roku, przez co można by nawet mniemać, że każdemu z tych 12stu miesięcy ów wyraz iako nazwisko służyć może; powinien był powiedzieć: że to iest drugiem nazwiskiem miesiąca (נז) Nison, zaczynającego się od nowiu, kwietnia. — Wszakże przy nazwiskach innych miesięcy autor nie dopuścił się tego uchybienia; n: p: (na Str: 5 w słowniku) co do נזנז (a na Str. 11) co do נזנז i. t. p.

B) *nazwisko miéysca*” wcale niedorzecznic; znajduje się raz ieden (Ezechiel 3, 15) wspomniony wyraz, połączony z drugim poprzedzającym go, t. i. נזנז. które to dwa wyrazy נזנז, oznaczają nazwisko pewnego miéysca; lecz w całej Biblii nie ma przykładu, aby sam wyraz נזנז był nazwiskiem miéysca.

Jakże by to n: p. wyglądało, gdyby układacz słownika Polskiego przy wyrazie *dwór* dodał, że iest

*) St: znaczy wszędzie Stronica w Słownika P. Ch.

St.

to także nazwiskiem miasta! W takim razie obcy wierzyłby mu, a rodak śmiałby się a zarazem domyślał, że powodem tego uchybienia musi być niewinne miasteczko *Nowodwór*.

Dziwuję się że autor przy wyrazie מְלַח znaczącym *Sól*, także nie powiedział, że to jest nazwiskiem miejsca, bo i ten wyraz znajdzie się w Biblii (Ezdrasz: 2, 59) połączony iak wyżej z wyrazem מֶלֶךְ, które razem t. i. מֶלֶךְ מְלַח były wprawdzie nazwiskiem pewnego miejsca. Dla przekonania autora o tém wszystkiém odsyłam go do litery מ w własnym jego słowniku.

3. אֲבִימֶלֶךְ *tytuł Królów filistyńskich*, Czy autor nie wiedział o tém że ten wyraz jest także imieniem własném osób prywatnych? n: p: Sędziowie R: 8: R: 9. R: 10. i. t. d. kilka krotnie w każdym z tych rozdziałów; tudzież w Samuel X: II. R. 11. w: 21.

— אֲבִיר Tu znowu w brew przyrzeczeniu swojemu opuścił autor pierwotnik, który jest אֲבִיר .

— אֲבִי H. (to skrócenie znaczy *Forma Hiphil*, podobny zrobionych przez autora objaśnień abrew: w słowniku na Stron: VIII) Nie zgadza się z prawdą, bo słowo to nie znajdzie się (w całej Biblii) w formie *Hiphil*, lecz tylko w formie *Hithpael*, w miejsce której autor używa wszędzie abrewiacy *Hith*.

— אֲבִל przy tém słowie brakuie całkiem formy *Hiphil* i *Hithpael*, które to formy częstokroć w Biblii napotykamy.

Str:

4. אֲבָרָךְ. Wyraz ten wedle Etymologii Hebr. znaczy "padać na kolana, bo pochodzi od אָבָרָךְ kolano, i jest tu w trybie rozkaz: zfor: H. Tego zdania są wszyscy Lexikografowie, iak niemniéy Geseniusz na początku swego rozumowania o tym wyrazie. Lecz autor nasz na to wszystko nie zważając, chwycił się tylko nowego domysłowego zdania Geseniusza (który w końcu swego rozumowania mówi: że ten wyraz zdaie się bydź złożony z Egipskiego i Hebrajskiego:) i iedynie to zdanie domysłowe, iakby nie zawodnie pewne umieścił, iako to " אֲבָרָךְ wyraz Egipski, schylcie głowę! ". Głowa czy kolano aby o Egipczyźnie mówić.

— אֲבָרָךְ orzech, syryis. i Arab: אֲבָרָךְ "Lubo syryjskiego i Arabskiego ięzyka nie znam, iednak za pomocą Tabelli Alfabetycznéy tych 2ch ięzyków na czele słownika Geseniusza umieszczonéy (która to Tabella zapewne nie dla iednego podobnego mnie nieznaiącego tych 2ch ięzyków może bydź przydatną:) poznałem, że wspomniony wyraz iest w Syryjskim ięzyku inaczéy t: i: אֲבָרָךְ, iak go sam Geseniusz przytacza.

— אֲבָרָךְ pięść, p. אֲבָרָךְ " Litera p: iest wedle objaśnienń autora w słowniku na karcie VIII, skróceniem znaczącém patrz, porównay. Aby się przekonać o dziwaczności tego odsyłacza, przytoczę wszystkie znaczenia wspomnionego wyrazu אֲבָרָךְ, iak ie sam autor na swoim miejscu na str. 39; słownika swego umieścił, t: i: obmył, zmył, odpłynął,, Co za Etymologiczno-harmoniyna styczność!

St.

4. אָרֶטֶל *nalewka*” Niewiadomo z kąd to znaczenie czerpał, kiedy wedle innych NB: świadomych i wiarygodnych Lexikografów, ten wyraz znaczy *miednica* lub *czasza*.
5. אָדָם Brakuje 3ch form, t: i: *Piel*, *Hiphil* i *Hithpael* które to formy znajdują się w Biblii.
- אָדָר *Ch. wystawił*, „nie ma sensu, powinno być *wystawił*.”
- אָדָר *obszerność, płaszcz*, „Pierwsze znaczenie jest dziwaczne, ale zda mi się że odgadłem przyczynę tego. Geseniusz oddaje ten wyraz Hebr: przez *ein weiter Mantel*, t: i: *obszerny płaszcz*, a nasz autor nie zrozumiawszy go, zrobił rzeczownik z przymiotnika *ściągniętego* do *płaszcz*.”
- אָהָב Brakuje formy *Niphal* i *Piel*. Tamże.
- אָהָב *ukochany, miły*” Niemale to uchybienie; bo wyraz ten nie ma znaczenia biernego, ale owszem czynne; powinno być *kochający, miłośnik*. Ukochany zaś (w znaczeniu bier:) oddaje się w języku Hebr: przez *נֶאֱהָב* for; *Niph:*, albo przez *אֶהָב* iak się znajduje w Biblii.
- אָהָל Brakuje formy *Hiphil*.
6. אָוֶר (*ur*) *głownia*” Błąd; zamiast litery *ר* r, powinna być *ד* d. Jakże by to wyglądało gdyby kto wyraz *mur* zamienił w *mud*.
- אֲוֶרוֹת *przyczyna*, *עַל אֲוֶרוֹת* *dla*” Tu dwa błędy podobne do poprzedniego, i okazują wielką nieznaomość języka Hebr: Przez błąd taki zrobił autor z przysłowka *dla* lub z *przyczyny*,

St.

rzeczownik, *warzywa, iarzyiny.*

6. **חַוִּי** mylnie umieścił formę H. t: i: Hiphil; niema ię w całej Biblii, powinna raczë bydz forma *Hithpael*.

— **חַוִּי** *świecić* mylna tu punktacya *mlupim* obok **ח**, powiniën bydz *Cholem*.

7. **חַוִּי** *Syryzizm zamiast חַוִּי pas, opaska, więzy (Pier: חַוִּי)* "Nie iestzeto prostym przekładem Geseniusza, który przy tym wyrazie tak mówi: " **חַוִּי** *Syryazmns für חַוִּי 1) Gürtel 2) Fessel, Stammwort חַוִּי*" Bodayby wszędzie bez niezgrabnego obcinania i błędów przytaczał wyrazy Geseniusza.

— **חַוִּי** *toż co חַוִּי* "Błędna pod litera **ח**, samogłoska, *kamec*, powinna bydz *Chataf pathach*. Jeśli autor o tëm nie wie, niech zayrzy do psalmu 124go, tam znajdzie ten wyraz (**חַוִּי**) trzy razy, t: i: w wierszu 3, 4, i 5m. Mógł by się tu autor wprawdzie uniewinić, że położył ten wyraz w swoim słowniku tak, iak iest w Geseniuszu; lecz uważaiąc cytacye przy tymże wyrazie w słowniku Geseniusza uczynione, łatwo poznać można, że tam zaszła omyłka drukarska. Nasz autor więc udowodnia przez to swoje na oślep trzymanie się Geseniusza, bo przez własną niewiadomość umieścił w swoim dziele tamtego niewłasną ale drukarską omyłkę.

— **חַוִּי** *poszedł, zniknął, uprządł, utkał, p. Arab. i Syr. עוּל* "Ostatnie dwa znaczenia niemaiące żadnëj styczności z dwoma pierwszymi, (na co autor nie zwrócił nawet uwagi uczącego się, przez zwykły

St.

swoy znak (--) wskazujący znaczenie inne) bynajmniey nie należą do formy *kał*, lecz raczély do formy *pyal*, które autor wcale opuścił. Uczony Geseniusz dla iasnieyszego wystawienia wspomnionych tak dalekich od siebie znaczeń, dwa razy ten wyraz Hebr: umieścił; raz w formie *kał* z pierwszemi 2 ma, znaczeniami, a drugi raz osobno w formie *pyal* z drugimi 2ma znaczeniami. Nasz atoli autor przez skrócenie niedorzeczne, iak wszędzie tak i tu utworzył mieszanię balamutną i błędną.

7. אָזַר Brakuie zupełnie formy *Niphal*, *Piel*, i *Hithpael*.

8. אָחַז Brakuie formy *Niphal*, *Piel* i *Hophal*.

— אָחַר Brakuie formy *Piel*.

— אַחֲרוֹן *tylly. zachodni*" Brakuie głównego znaczenia *ostatni*. Jakżeby nasz autor albo uczący się mając przed sobą iego słownik, przetłómaczył wiele w Biblii miéysc które ten wyraz obéymia, a między innemi n. p. wiersz 6ty Roz: 44. w Jzaiaszu, gdzie Bóg przemawia: אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן, t: i;" *iam pierwszy, iam ostatni*" Nie byłoby to i śmiesznością i bluźnierstwem zamienić wyrazy Boże "*iam ostatni*" na inne (wedle naszego autora)" *iam tylly*, albo "*iam zachodni*? Brakuie tu niemniey znaczenia: *potomny*" iak n: p: w V. X: M. R: 29. w. 21. וְאָמַר הַדּוֹר הַאֲחֵרִים *J powie pokolenie potomne*.

— אַחֲשָׁרָנִים אַחֲשָׁרוֹשׁ אַחֲשָׁרָפִים Przy tych

81.

także 3 ch. wyrazach, czytelnik przekonać się może, iak nasz autor zwykłym trybem swoim (iakiem w wstępi iuż nadmienil) przekopiował z Geseniusza pochodzenie ich z *perskiego*. Prócz tego błędną umieścił punktacją *pathach* pod literą N w pierwszym wyrazie, zamiast *Chataph pathach*, iak w Biblii.

W tém miejscu t. i: między wyrazem פִּתּוּחַ a פִּתּוּחַ nasz kopiujący autor niepospolite popełnił uchybienie. Wcale bowiem opuścił istniejące w języku Hebr. słowo פִּתּוּחַ znaczące *zamykać, zatykać, zatulać* szczególniey co do ust, uszu, i. t. p. Wyraz ten znajduje się wielokrotnie w Biblii, a żaden ieszcze Lexikograf o nim nie zapomniał.

9. פִּתּוּחַ Błędna pod lit: N punktacja zwana *Chirik*, powinno być *cere* iak wszędzie w Biblii.

— פִּתּוּחַ „gdzież więc” Mylnie, bo ten wyraz (skoro nie jest w znaczeniu przeczącém, które autor poprzednio wyraził) znajduje się iedynie z połączeniem פִּתּוּחַ t. i. פִּתּוּחַ, a wtedy znaczy *złąd*. autor nasz obcinając Geseniusza, przez niewiedomość rzeczy opuścił iego w tym względzie potrzebny dodatek, i dla tego wylągl fałszywe znaczenie, któreby ieszcze drugim chciał wpaiać.

10. פִּתּוּחַ Brakuie aż 4 ch. form. t. i. *Niphal, Piel, Pyal i Hiphil*.

— פִּתּוּחַ tożco פִּתּוּחַ „do, przy” Błędnie; nie ma w całej Biblii w tém znaczeniu wyrazu פִּתּוּחַ bez suffixów, ani nigdy wtęy swoięy postaci nie zastępuje wyrazu פִּתּוּחַ. Widział zapewne nasz autor w Geseniuszu wyraz פִּתּוּחַ w owém

St.

znaczeniu, ale tam iest iak byđz powinien z suffixami, t. i. אֱלֹהֵי, אֱלֹהֵי i. t. d. Prócz tego nie zrobił potrzebny uwagi, że zamiast אֱלֹהֵי znayduie się czasem w Biblii ten wyraz z dodatkiem litery ' na końcu, t. i. אֱלֹהֵי.

01. אֱלֹהֵי „przysiągł” brakuie formy *Hiphil*.
11. אֱלֹהֵי „zwykły, przyjaciel lub naczelnik familii” Opuścił znak innego znaczenia -, niemnięć znaczenie *bydlę*.
- אֱלֹהֵי „Bóg powstaie” Tu wyraźnie okazuię się że autor nie zna nawet różnicy między słowem transit: a intransit: Słowo אֱלֹהֵי iest tu w formie *Hiphil*, a zatém złożony wyraz אֱלֹהֵי znaczy *Bóg podnosi* lub *dźwigać* (w moral. względ:) Wszakże i Geseniusz używa tu wyrazu *aufrichten*.
12. אֱלֹהֵי „gałęź” Pominał się tu autor z prawdziwém znaczeniem. Hebrayczyk ma kilkanaście wyrazów czyli synonimów na *gałęź*, lecz ten tu wyraz אֱלֹהֵי znaczy *gałęź wierzchołkowa*, czyli *wierzchołek konaru*; w czém wszyscy Lexikografowie zgadzaią się.
- אֱלֹהֵי mylna punktacya *pathach* pod literą ל, zamiast *kamec*, iak się znayduie (i to raz tylko w całej Biblii) w *Nechemiaszu* r. 3. w. 34.
- אֱלֹהֵי Brakuie formy *Niphal*.
- אֱלֹהֵי „bezpieczność” powinien był dodać, że ten wyraz iest także imie. własnym pewnego miéysca, n. p. w *Pieśni Salom.* r. 4. w. 8.
13. אֱלֹהֵי Brakuie formy *Niphal*.

St.

13. אָמַר אָמַר : אָמַר *mowa*” Przy obudwóch wyrazach błędnie umieścił na końcu literę א, powinna być litera ן oznaczająca tu r. żeń.

— אָמַת Błędna punktacja *Segoł* pod lit. א, zamiast *Chataph Segoł*.

— אָנָה Błędnie *pathach* pod lit. ך, zamiast *kamec*, (patrz Amos r. 7. w. 7),

14. אָנָה *dał* etc. *Hith. podzegał*” Ostatnie znaczenie jest niewłaściwe i znowu okazuje niewiadomość względem transit. i intransit; znaczy to raczej: *oburzać się, rozgniewać się*.

— אָנָה *wołał* etc.” Falszywe znaczenie. W całej Biblii nie ma tego wyrazu pod tym znaczeniem, powinno raczej być *ięczyć, kwilić się*.

— אָנָה *wołanie*” Autor powtórzył tu błąd poprzedni; niemniej opuścił, że ten wyraz jest nazwiskiem pewnego gatunku iaszczórki n. p. w. III. X. M. r. 11. w. 30. Uczący się napotykać to mięśce w Biblii, musiałby wedle słownika naszego autora, zamienić *iaszczórkę* na *zawołanie*.

— אָנָה Brakuje formy *Niphal*.

— אָנָה Brak. aż 4 form. *Niph. Piel, Pyal* i *Hithpael*.

— אָנָה Brakuje formy *Niphal* i *Pyal*.

15. אָנָה *zwarzył, zgotował*” Obadwa znaczenia są fałszywe, powinno być *piekł*. Zaś *warzyć, gotować* ma wcale inny wyraz Hebr. t. i. פָּשַׁל.

— אָנָה Błędna punktacja *pathach* pod literą ך, zamiast *cere*, albowiem wyraz ten należy wszędzie do formy פָּעַל.

St.

16. אָצֵל Mylnie pod lit. *Ń*, *Segoł* zamiast *cere*.
Czy nie wiedział autor o tém, że iedynie
przy suffixach kładzie się *Segoł* pod *Ń*? n. p. אָצֵל
אָצֵל.

— אָרְךְ Brakuie formy *Niphal* i *Hiphil*.

— אָרְךְ Brak. for. *Piel*.

— אָרְבַּע etc. *Chald.*: עֲרַבְעָה *cztery* " Tu autor
przez niewiadosć przekopiował błąd dru-
karski z Geseniusza. Wspomniony wyraz Chaldéy-
ski nigdy nie pisze się i nie znayduie w rozdziałach
Bibliynych Chaldéyskim ięzykiem napisanych przez
literę *v* na początku, lecz tylko przez literę *Ń*; ró-
wnież nie może bydź pod literą כ *kamec*, ale *szwa*.
Przekonać się o tém można w Danielu r. 3. w. 25. r. 7.
w. 6. i 17, oraz w dziele Buxdorfa pod t. Concordantia
na xięgi Bibliyne. *Daniel. Ezdrasz*.

— אָרְגַּע etc. *zszył*" Falszywe znaczenie; *szyć*, od-
daie Hebrayczyk wcale innym wyrazem t.
i. przez תָּפַר.

17: אָרְחַה *droga etc. podróżny*" Ubolewać trzeba nad
niewiadoscią, że drugie znaczenie, t. i.
podróżny oddaie się nie przez אָרְחַה, ale przez אָרְחַי.

— אָרְחַי Błędna punktacya *Pathach* pod lit. *Ń*, po-
winien bydź *Kamec*.

— אָרְכוּבָא Litera כ powinna tu mieć *dagesz*; patrz
Daniel r: 5. w. 6.

— אָרְסַם Mylnie pod lit. *Ń* *Pathach*, powin. bydź *Cha-
tefpathach*.

St.

16. אָרַר Brakuie formy *Niphal*, *Piel*, *Hophal*.

= אָרַש Brakuie formy *Pyal*.

— אָרַשׁה, אָרַשׁה, אָרַשׁה ogień” Pomieszał wyraz Hebrajski z Chaldéyskim, bez należytego różróznienia.

18. אָרַשׁה *iądro*” Nie wiedział zapewne autor, że wyraz polski *iądro*, kilkorakie ma znaczenia; a mianowicie 1) *iądro* drzewa 2) *iądro* orzechowe, migdałowe i. t. p. 3) czasem zamiast *pestka*, n. p. względem *iablek*, *gruszek*, i. t. p. 4) *mudo*, ponie-miecku *Hode*. Tymczasem wspomniony wyraz Hebrajski ma tylko jedno ostatnie, pod liczbą 4 umieszczone znaczenie. — Do jakich więc śmieszności i dziwactw, niewiadomość tego, mogłaby naprowadzić uczącego i ucznia, łatwo sobie wystawić.

— אָרַשׁ Brakuie formy *Niphal*.

19. אָרַשׁ Brak: formy *Pyal*.

— אָרַת z przgrosnikiem אָרַת znak *przypad. 4go*” Cóża dziwaczna, błędna, i niepojęta nauka!

20. אָרַתון *oslica*” mylna punktacja *Pathach* *) pod literą אָ powinien być *Kamec*.

*) Lubo we wstępie dość obszernie o tém mówiłem, pozwalam, tu sobie iednak powtórnie zwrócić uwagę Czytelnika na to, że przez wyraz *punktacja* częstokroć w téy recenzji używany, nie rozumi się iak w ięzykach Euro péyskich, znamion pisarskich t: i: średnika, kropki, i t. p. albowiem *Punktacja* co do ięzyka Hebr: znaczy: *znaki zastępujące samogłoski i dyftongi*, mające zarazem wielki wpływ na grammatyczną budowę ięzyka

St.

20. **וַיִּזְעַק** wy, z." Autor opuścił tu wyraz **וַיִּזְעַק**, który to samo znaczy, i wielekrotnie w Biblii znajduje się.

Litera **ז**

20. **וַיִּזְעַק** etc: *Hiph. nienawistny, odrażliwy był* " Czemuż tu autor nie dodał, że ta forma jest czasem transitif, znaczy więc także *uczynił odrażliwym lub nienawistnym*, n: p: I. X. M: r: 34. w. 30, II X. M. r. 5. w. 24. Prócz tego czemuż opuścił formę *Hithpael*?

21. **זָדַיְצָא** *zdrayca* " Autor podobno nie wie, że ten wyraz, iako imię przymiotne nigdzie w Biblii nie znajduje się w rodzaju męzkim, ale tylko w rodzaju żeńsk: Jerem: r. 3. w. 7. 10.

22. **זָרַעַת** Falszywa punktacja pod lit. **ז**, zamiast *Cere* powin. być *Segoż*.

— **זָפַח** etc. Opuścił formę *Hophal*; uchybienie to zaszło także w Geseniusza słowniku, ale tam poprawione zostało w spisie omyłek na końcu dzieła wydrukowanym, czego nasz autor nie uważał. Nie jest to oczywistym dowodem, że on bez własnej znajomości rzeczy i iak by po ciemku swoje u-

Najmniejsza zmiana tych znaków jest wielkiem uchybieniem, bo obok brzmienia, samo nawet znaczenie wyrazów odmienia. n: p:

זָלַעַת Eel czyli Eyl *Bóg*, **זָלַעַת** El znaczy *do*, **זָלַעַת** Al znaczy *nie*.

Tu widzimy że jeden wyraz z dwóch liter się składający, tylko przez zmianę iednej punktacji, tak różne ma znaczenia,

St.

łomkowe kopiowanie robił?

22. בום Brakuie formy *Pil. i Hophal.*
 — בוש Brakuie formy *Hithpael.*
 23. בזה Brakuie formy *Niphal i Hiphil.*
 — בזין Falszywa pod lit. ב punktac: *Cere*, powinien być *Chirik.*
 — בזז Brakuie formy *Niphal i Pyal.*
 — בחר Brakuie formy *Niphal.*
 — בטא Brakuie formy *Piel.*
 — בטח Brakuie for. *Hiphil.*
 24. בין Brakuie formy *Pil.*
 — בכה Brak. formy *Piel.*
 — בכה Błędnie dagesz wliterze כ .
 25. בלע Brakuie aż 4ch form. t. i. *Niphal, Piel, Pyal, Hithpael.*
 — בלק Brakuie formy *Pyal.*
 26. בן הדר *im. wlas. Króla Syryjan p. *)* "הדר" Tu widzimy *naprzód* błąd, bo zam. ostatniéy litery ר r, powinna być ד d, gdyż tak tylko było nazwisko owego Króla; *powtore*, śmieszne i nie-dorzeczne przytoczenie czyli porównanie. Jakąż bowiem styczność ma to imię własne z s. we. הדר? Jeśli by zaś autor dla uniewinienia się przypuścił, że i w cytacyi popełnił ten sam błąd względem ostatniéy litery, t. i. że powinno być הדר, wtedy zapy-

*) p. znaczy wedle objaśnień autora: patrz, lub, porównay.

St.

tał bym się: iakże może odsyłać do wyrazu, którego w słowniku swoim wcale nie umieścił? Powodem tego podwoynego uchybienia iest niezrozumienie Geseniusza, który wspomniane imię własne pod lit. ב, a osobno wyraz הָרַר pod lit. ה właściwie umieścił.

26. בָּנָה Brakuie formy *Niphal*. Przy tém uchybił autor co do porządku Alfabetycznego; podobnież względem wyrazów בָּעִיר i בָּעַט. Uchybienia takie są wprawdzie mało znaczące, ale zawsze okazują nierozwagę, i mogą się stać przyczyną nieładu.

27. בָּעַל Brakuie formy *Niphal*.

— בָּעַר Brakuie formy *Hiphil*.

— בָּעַתִּים Falszywa punktacya *Szwa* pod litera ב, zam. *Chirik*.

— בָּצָלִים *Cebule p. Ar.* בצל *odarł korę*” Smieszne to porównanie pochodzi od niezrozumienia i powikłania dwóch różnych znaczeń Geseniusza.

28. בָּקַע Brakuie 6 form t. i. *Niphal*, *Piel*, *Pyal*, *Hiphil*, *Hophal*, *Hithpael*.

— בָּרָא *Ukształcił ciosaniem, wyrobił: spłodził*” Jak to? Czy przez niewiedomość czy rozmyslnie opuścił tu Xiądz Chiarini główne tego wyrazu znaczenia (?) t. i. *stworzyć, z nicości wyprowadzić*. Wszakże wyraz בָּרָא (*bara*) *stworzył*, iest drugim wyrazem na samym początku Biblii, iako to בְּרָאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ *Breszyth bara Elohim etc.*” *Napoczątku stworzył Bóg niebo i ziemię*” Atoli podług słownika nasze-

St.

go autora, musiał by uczeń, ów pierwszy wiersz Biblii tak przetłomaczyć: *Napoczątku ukształcił, ciosaniem (wyrobił lub spłodził) Bóg niebo i ziemię*" Z politowaniem wyznać trzeba, iż to uchybienie autora iak niemniéy opuszczenie przezeń znaczenia *Anioł* przy wyrazie מלאך (iak się wykaże na swoim miejscu pod lit. מ) mogły by go przyprawić o cierpki zarzut, że zakrawaiają na niedowiarstwo względem stworzenia swiata z nicosci, i istnienia Aniołów, nadto że podobnego rodzaju błędy stają się gorszącym przykładem dla uczący się młodzieży.

Prócz tego brakuie w cytowaney przez autora formie *Piel* znaczenie *wycinać* (n. p. las) lub *wybrać* iak n. p. Jozyasz. r. 17. w. 15 i 18. Ezech. 21 w. 24.

29. פָּרַף Opuścił formy *Niphal* i *Pyal*.

30. פָּרַר Opuścił formy *Niphal*, *Piel* i *Hiphil*.

— בְּשָׂרָה *radosny posłaniec*" Mylnie, znaczy *radosne poselstwo*.

— בָּשָׂר etc. p. Arab. בְּשָׂרָה *wierzchnia skóra*" Niech autor lepiéy popatrzy w Gesenius za, czy tam Arab. nie brzmi בְּשָׂרָה .

— בָּשָׂל Brakuie formy *Pyal*.

— בָּשָׂל *zwarzonego co*" Zamiast błędny pod lit. כּ punktacy *Pathach* powinien bydź *Kamec*; inaczey bowiem był by to tryb rozk.

— בְּתֵימַם mn. *domy*" Błąd zabawny; przez fałszywą tu samogłoskę *Pathach* pod lit. כּ, zamiast *Kamec*, zrobił autor z *domów*, *miary do płynów*. Dobrze że miał do ięzyka polskiego, kogo innego,

St.

bo on sam, przy tak ciągłej wprawie zmienienia lekceważenia istoty samogłosek, łatwo by tu n. p. przeistoczył *domy* na *damy*, lub *dymy*, i znowu na odwrót.

Litera א

31. אָן Błędnie pod lit. א *Pathach*, powin. być *Kamec*.
 — אָל *splamił* etc. אָל odrzucił „ Opuścił aż 5. formy, t. i. *Niphal*, *Pyel*, *Pyal*, *Hiphil* i *Hithpael*.
32. אָבָה Brakuje formy *Hiphil*.
 — אָבִיתָ Zkąd to przyszło, że autor daremnie i wcale niewłaściwie wzbogacił ten wyraz literą ך?
 — אָבִיחַ Mylnie umieścił znak *dagesz* w literze א.
 — אָבִיחַ Zamiaśt błędny pod lit. א punktacy *Chirik*, powinna być *Szwa*.
33. אָבָה *Bałwan szczęścia* etc. *kolędra (ziele)*” Błędnie *kamec* pod lit. א, powinien być *Pathach*.
 — אָבִישׁ Tu znowu na odwrót popełnił błąd poprzedni; zamiast *Pathach* pod lit. א, powinien być *Kamec*.
34. אָבָה zamiast *Segol* pod א, powin. być *Cere*.
 — אָבִיחַ Podobny iak poprzedni błąd przy drugim wyrazie,

- St.
 34 **נָאֵה** Mylna punk: *Kamec* pod lit. נ zam: *Pathach*.
 — **נָיָה** Opuścił tu autor pierwotnik גוה .
 35. **נָזְלָה** Zamiast *Pathach* pod נ pow: byź *Szwa*.
נָזַר etc. Opuścił wyraz נָזַרְתָּ n. p. Ezech. r. 41 w. 12. i. t. d.
 36: **נָבֵחַ** *Obiawił* etc. Brakuje formy *Hithpael*.
 — **נָבַח** *P. Odgryzł* etc., Nie szczędziłem szpera, nia, aby doysć, zkaź się autorowi tak dzikie względem tego wyrazu znaczenie przyśniło, ale na próżno. Atoli ten wyraz znaczy tylko *strzydz włosy*, n. p. głowy, i. t. p. i w tém iedynie znaczeniu wiele krotnie w Biblii się znayduie. Chyba że autor przypuszcza, iż w ięzyku polsk: zamiast *strzydz* lub *spuśció włosy*, można powiedzieć *odgryść włosy*. Opuścił tu także formy *Pyał* i *Hithpael*.
 — **נָבַח** Opuścił formy *Pyał*, *Hiphil* i *Hithpael*.
 — **נָבֵחַ** Błędny pod lit. נ *Pathach*, zamiast *Kamec*.
 — **נָבֵחַ** *Przyczyna*” Czy autor nie wie, że ten wyraz nie znayduie się w tém znaczeniu w całej Biblii, iak go tu umieścił, ale raczey z literą כ na poezątku, i z inną punktacyą, t. i. **נָבַח** a wtedy dopiero znaczy ” z przyczyny”
 37. **נָמַח** Opuścił formę *Hiphil*.
 — **נָמַח** *zapłata*” zamiast *Kamec* pod lit. נ, powin: byź *Szwa*. Przez | błąd | ten, autor rownie dzielniąk dziwaczną sprodukował metamorfozę, bo z *zapłaty* utworzył się *dziecho odsadzone od pierśi*, patrz Jzaiasz r. 11. w 8.

- St.
37 **נָנַב** Opuścił aż 4 formy, *Niphal*, *Piel*, *Pyal*, i *Hithpael*.
- **נָנַן** Opuścił formę *Hiphil*.
- **נָעַל** etc. *H. odmówił, nieprzyjął ofiary*” Co za dziwaczne znaczenie! Ten wyraz w for *H.* (t.i. *Hiphil*) znajduie się raz tylko w Biblii (Job: r. 21. w. 10) a tam ściągając się do bydła, znaczy: *tracić nasienie* (płodności).
38. **נָעַר** Błędnie *Pathach* pod lit. נ, powin. być *Kamec*.
- **נָעַשׁ** Brakuie formy *Pyal* i *Hithpael*.
39. **נָרַע** *wyćpił, wygładził* etc.” A gdzież się podziało nayglówniejsze i nayeściej w Biblii znajdujące się znaczenie *zmniejszyć*? Brakuie także formy *Niphal* i *Piel*.
- **נָרַר** etc, *ukradł*” Zupełnie fałszywe znaczenie; i wcale domyślić się nie można, zkąd się wylęło.
- **נָרַשׁ** *stłuczone, starte*” Zamiast litery *szyn*; powinna być *syn*. Przez tak błędną zmianę otrzymał ten wyraz weale inne znaczenie, t. i. *plód ziemi*. Ten błąd znajduie się także w Geseniuszu, ale tam wyraźnie widać, że zaszła omyłka drukarska, bo ten sam wyraz przytoczony przez Geseniusza z suffixami, iest właściwie położony. Nowy więc dowód że naszemu autorowi iako kopiście brakuie znajomości rzeczy.
- **נָרַשׁ** *wypędził*” Brak. formy *Niphal*, *Piel*, *Pyal*.

St.

Litera ך

40. **דָּאָכּ** *pokoy* etc." Mylny porządek liter (iak n. p. w języku polskim zamiast *dóbr*, *drób*) powinno bydź **דָּבָא**.
- **דָּבֵק** *kléy*" Błędne *cere* pod lit. ך, zamiast *Segoł*.
- **דָּבַר** etc. *P. obiecał; -zgubił*" Czemuż autor opuścił główne znaczenie? t. i. że ten wyraz w formie *Piel* znaczy *mówić* lub *rzec*, któreto znaczenia w formie *P.* nayeściej w Biblii znaydujemy. Brakuie także formy *Pyal* i *Hithpael*.
- **דָּבַר** *mowa* etc." mylnie *Pathach* pod lit: ך, powinnienn bydź *Kamec*.
41. **דָּד** *Chal. דָּדִים piersi*" Nie ma wcale tego wyrazu w Chaldéyskich rozdziałach Bibliynych; niech się autor o tem przekona w *Concordant. Buxdorfa*. Powinien był raczéy powiedzieć że **דָּדִים** iest liczba dwoyna (*Dualis*) w języku Hebr.
- **דָּוַב** *niedzwiedź p. Ar. דָּאָב*" Ten wyraz iest także umieszczony na stron. 40. iako to **דָּב** lub **דָּוַב** *niedzwiedź, niedzwiedzica p. Ar. דָּבַב*" To niepotrzebne powtorzenie iest skutkiem nierozwagi, która zarazem wylęła uchybienie względem arabczyzny; bo ten sam wyraz kazał autor porównać na Str. 40 z Arab: **דָּבַב**, a na Str. 41 z innym Arab. **דָּאָב**.
- **דָּוָד** *garnek* etc. *mn. דָּוָדִים*" Zapomniał autor że iest także liczba mnoga **דָּוָדִים**, patrz kroniki II r. 3. 5. w. 13.
42. **דָּוַשׁ** Brakuie formy *Niphal* i *Hophal*.

St.

42. חֲחָה Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.
- חֲחָה Błędny *Kamec* pod lit, ח, zamiast *Pathach*,
43. חֲחָה וְחָה Brakuie 4ch. form *Piel*, *Hithpael*,
Niph. i *Pyal*.
- חָה Brak. for. *Piel* w którój ten wyraz nayeczę-
ścię się znayduie.
44. חָה, חָה "południe, spoczynek" To połączenie
2ch wyrazów Heb. i zamilczenie wzglę-
dem przenośni, utworzyły zawikłanie i ciemność,
Hebrayczyk używa czasem wyrazu חָה jako prze-
noś: co do środka czyli południa życia, lub
lat człowieka, lecz polski wyraz *południe* t. i. śro-
dek dnia, oddaie się więzyku Hebr: wcale innym
wyrazem. Atoli niezgrabne i tu obcinanie Geseniu-
sza nic lepszego wydać nie mogło.
45. חָה Brak: formy *Niphal* i *Pyal*.
- חָה *odepchnął* " znaczenie wcale niedorzeczne;
Brakuie także formy *Hith*.
- חָה Brakuie formy *Hiphil* i *Hophal*.
- חָה Brakuie formy *Pyal*.
46. חָה Brakuie formy *Hiphil*.
- חָה Brakuie formy *Niphal*,
- חָה mylnie *Pathach* pod lit. ח, powin. być *Ce-
re*. Brakuie także formy *Pyal*.
- חָה *Chał.* toż co Heb. חָה " Gdzież autor wi-
dział taki wyraz Chaldéyski? Niech
zayrzy do Daniela r. 4 w. 12 i 20, tam go znaydzie
iak być powinien, t. i. חָה.

St.

Litera ה

46. ה etc. *mianowicie*” Dopóki autor choć iednego na to nie wskaże przykładu, dopóty twierdzić będę, że owo znaczenie iest błędne i zupełnie od rzeczy.
- ה i ה Ch. *oto*” Przez niezręczne skrócenie Geseniusza, opuszczony tu został Hebrajski wyraz ה.
47. ה Pod literą ה powinien być *Chatefpathach*, iak wszędzie w Biblii.
- ה Brakuie formy *Niphal*.
48. הללות Błędnie *Szwa* pod lit: ל, powinien być *Cere*.
- הורה *Oyciec*, הורה *matka*, pierw. הרה” A to zabawnie, cytowany przez autora pierwotnik znaezy *góra*; prawdziwy zaś pierwłastek owych 2ch wyrazów iest הרה *bydź brzemienną*.
- הזה etc. *zrzędził*” Znaczenie weale nieodpowiedne.
49. הלא N. *przedłużono, wyciągniono*” Co za dziwaczne tu znaczenia! Wyraz wspomniony raz tylko znayduie się wealey Biblii, i nic więcéy nie znaezy, iak *bydź oddalonym* lub *odrzuconym* נשמהי א:ז
הצלעה לשארית והנהלאה לגוי עצום Juczynię chromę przetrwała, a *oddaloną* (czyli *wygnaną*) narodem potężnym. Micheasz r: 4 w. 7. Jakażby tu była myśl wedle znaczeń naszego autora ?
- הנה Brakuie formy *Niphal* i *Piel*.

St.

49- הָלֵם tu, w tém miéyscu, aż dotąd p. Arab. הָלֵם
odszedł, odniosł” Oto odwołanie się szcze-
gólne! zamiast styczności, sprzeczność.

50. הָפַף Brakuie formy *Hophal*.

51. הָצַלַה Zamiast błędny punktacyi *Chatafpathach*
pod הָ powin. być *Pathach*. Uchybienie to
podwóyną okazuie niewiadosć, bo po *Chatafpa-*
thach nie może nastąpić znak *dagesz*. który tu znay-
duie się w następnéy po הָ literze צ .

— הָרַג Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.

— הָרַם Brakuie formy *Niphał* i *Piel*.

— הָרַרִי *Goralski, goral etc.*” Powinien był dodać:
że ten wyraz znayduie się czasem iako
mieszczący w sobie rzeczownik *Góra* i zaimek dzie-
rżawczy *moia*, znaczy więc także *góra moia*. Opu-
szczenie tego dodatku może uczącemu się dać po-
chóp do błędu i zawilości.

Litera ך

52. זָכַח Brakuie formy *Piel*.

— זָחַר Brak. for. *Niphal*, i *Hiphil*.

53. זֵית *Oliwe drzewo, oliwa, oléy*” Ostatnie dwa
znaczenia są błędne, Hebrayczyk wyraża
oléy przez זָשֵׁן, a *oliwa* przez זֵית .

— זָכַחַית *szkō*” Znowu autor zapomniał o *pierwo-*
tniku, który iest זָכַח .

— זָכַר *samiec*” Zamiast błędnego pod ך *Pathach*,
powinien być *Kamec*.

- St.
 53 זָכַר Brak. formy *Niphal*.
 54. זָמַר Brak. formy *Niphal*.
 — זָמַר *Chald.*” Zamiast *Cere* pod lit. ך, powinien
 być *Pathach*, patrz Ezdr. 7. 24.
 55. זָנַח Brak. formy *Pyal*.
 — זָנַח Opuścił tu autor, że w formie *Hiphil* ten
 wyraz znajduje się także z dodatkiem lite-
 ry ם, n. p. w Jzaiaszu r. 19 w. 6. o czém inni Lexi-
 kografowie nie zapomnieli.
 56. זָקַק Brakuie formy *Piel* i *Pyal*.
 — זָרַח Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.
 — זָרַע Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.
 — זָרַק Brakuie formy *Pyal*.

Litera ך

57. חָבַא Brak. for. *Pyal*, *Hoph*. i *Hithp*.
 — חִבּוּרָה i חִבּוּרָה Tu popisał się autor iakby na
 wyscigi dwoma błędami że tak
 rzekę powinowatemi. Oto w pierwszym wyrazie li-
 tera ך (gdzie ią poprzedza ך z punktaeyą *Chatefpa-*
thach) powinna być bez znaku *Dagesz*, w drugim
 zaś wyrazie też litera ך (po literze ך z *Pathach*) po-
 winna mieć *Dagesz*. Nasz autor odwrotnie zrobił;
 w pierwszey ך umieścił *Dagesz*, a wdrużey nie.
 — חָבַט Brakuie formy *Niphal*.
 — חָבַל Brakuie formy *Pyal*.

- St.
57. חבל *dał w zastaw* " Błędnie pod lit. ח *Chatef-pathach*, powin. być *Kamec*.
- חבק Brakuie formy *Piel*, najczęściej w Biblii się znajdujący.
58. חגא Zamiast błędny punkt. *Pathach* pod ח, powin. być *Kamec*.
- חגור Znowu nie ma pierwiastka, który jest חגר.
- חדר Brakuie formy *Hophal*.
59. חרל etc. *zaszedł zapadł* " Sądzę, że autor nie będzie w stanie choć jednym przykładem sprawdzić tak niewłaściwe tu znaczenia.
60. חול Brakuie formy *Hiphil* i *Hophal*.
- חור *Pobielał* etc. " Czy autor nie wie, że to słowo Hebr. nigdy nie jest transit. i że jego prawdziwe znaczenie jest *błędnie*?
- חוה *piers, serce, umysł* " Dwa ostatnie znaczenia są mylne, ani nawet sposobem przenośni nigdzie ich w Biblii nie ma.
- חוון Błędna pod lit. ח punktacja *Pathach*, zamiast *Kamec*.
- חוות *widzenie* " Jakże uczący się postąpi, kiedy często napotykać będzie w Biblii tenże sam wyraz z tą samą punktacją, gdzie znaczy *piersi*? więc zmuszony będzie zmienić *piersi* na *widzenie*.
61. חוק Brakuie formy *Hiphil* i *Hithpael*.
- חטב Brakuie formy *Pyal*.
62. חיה Brakuie formy *Hiphil*.
- חכה Brak. for. *Piel* najczęściej się znajdujący.

St.

62. חכה *haczyk*” Mylnie *Kamec* pod ח, powin. byđź *Pathach*.
63. חכם etc. *Hithp. mądrze postąpił* etc.” Błędne znaczenie, w tćy howiem formie to słowo znaczy: *mniemać się byđź mądrym, udawać mądrego, przemyśliwać albo rozważać w celu podstępny*.
- חלב *tłuszcz, tłustość; - naycelniejsza część iakićy rzeczy, p. Ar. חלב worek sercowy*” Błędna punktac. *Segoł* pod lit. ח zamiast *Cere*, ho iedyynie z suffixami może byđź *Segoł* pod tą literą. Oprócz tego błędu, uderza tu dziwaczność porównania znaczeń owego wyrazu z Arab. חלב worek sercowy, i iest nowym dowodem smutnego skutku niezrozumienia i obcinania Geseniusza. Uczony Geseniusz, umieściwszy w swoim słowniku, wspomnionego wyrazu istotne znaczenia, iako to *tłustość, nayprzedniejsza część iakićs rzeczy* dodaie że (w Psalmie 17. 10) tenże wyraz znaczy także metonymicznie (t.i. sposobem figury retoryczney) *serce zatwardziate*, i konczy ten dodadek nawiasem (*ze inni porównywaiaę ten wyraz z Arab. חלב pericardium*) co znaczy worek sercowy. Nasz autor całkiem zamilczaiąc o osobnem metonymicznćm znaczeniu, przytacza iednak porównanie z Arab. któreto porównanie w Geseniuszu do tego się właśnie metonymicznego znaczenia odnosi.
- חלה *bolał*” Brak. for. *Niphal, Hiph. i Hophal*.
- חלה *pochlebiał* etc. ” To słowo znayduie się tylko w formie *Piel*, które autor opuścił.
- חלוק *Błędny Pathach* pod lit. ח powin. byđź *Kamec*:

Str:

64. חָלַט etc. *zwiedził* (p. *Tal*:)" Nie poymię, z kąś się to fałszywe znaczenie wylęło, a odwołanie się tu do Talmudu, okazuje prostą nieznaomość wyrazów Talmudycznych. Powinno raczćy byđ *stwierdzić*.

65. חָלַק H: *ochoty dodał*" Brakuje formy *Niphal*.

— חָלַק *podzielił* etc. חֲלָקָה *podzielenie*" W drugim wyrazie są dwa błędy, pod literą ח zamiast *pathach* powin. byđ *Chatefpathach*, a litera ל bez znaku *Dagesz*.

— חֲלָקוֹת *pieszczoty, przymilenia*,, podobnież dwa błędy w iednej literze; po *Chatefpathach* nie może nastąpić znak *Dagesz* który autor umieścił w literze ל, a zamiast *Pathach* pod tąż literą, powinien byđ *Kamec*.

— חָם *swiekr, teść*" Tu opuszczono pierwiastek, który iest חֲמָה.

— חָם, חָם *wrzenie* etc." Autor błędnie tu bierze oby dwa wyrazy za rzeczowniki, gdyż pierwszy iest rzeczownikiem (subst: abstrac:) a drugi przymiotnikiem. Wreście zapomniał wcale o wyrazie חָם.

— חָמַד Brakuje formy *Niphal*.

66. חָמוֹץ *gnębiciel, ciężyciel, gwałtownik* (wreście dodaie autor ieszże znaczenie) *ciemieżony*"

Oprócz błędnej punktacyi, bo zamiast *Pathach* pod lit; ח powin: byđ *Kamec*, uderza tu zabawne uchybienie co do znaczeń. Wspomniony wyraz Hebr. znajduje się raz tylko w całej Biblii, t: i: w *Jzaiaszu*

St.

r. 1 w. 17. Możeż zatem bydź, aby iedno i to samo imię przymiotne, raz tylko się znajdujące, miało zarazem znaczenie *czynne* i *bierne*? Wszakże *ciemieżyciel* nie iest to samo co *ciemieżony*? Ciekawy iestem, czy autor chcąc uprzętnąć to uchybienie, natrafił by na prawdziwe tu znaczenie względem act: i pas:

66 חַמְשֵׁי חַמְשֵׁי חַמְשֵׁי *piąty, a*” Każdy z tych 3ch wyrazów ma błędną punktacją *Pathach* pod lit: ח zamiast *Chatefpathach*; takie na iednym miéyscu skupienie 3ch iednakowych błędów wskazuje ostatnią nieznaïomość acz zewnętrznęj postaci ięzyka. Rzecz dziwna, że autor w liście błędów swego słownika, poprawił pierwszy wyraz, a drugie dwa tuż przy nim położone, zostawił bez poprawy. (J niniéysza okoliczność usprawiedliwi suppozycją moją w wstępie pod licz: 10 wyrażoną.) Opuścił także autor, że wyraz חַמְשֵׁי oprocz (liczby porząd:) *piąta*, znaczy także część *piąta* $\frac{1}{5}$.

— חַמַּם Brakuie formy *Niphal*.

— חַמְנִים *posągi słońcu poświęcone, pierw.* חַמָּה ” Wszakże autor sam przy wyrazie חַמָּה (znaczący gorącość) iaki tu kładzie za pierwiastek, umieścił *pierwiastek* חַמַּם; możeż to więc bydź, aby wyraz który ma *pierwiastek* sam był *pierwiastkiem*? Szkoda że autor nie zrozumiał Geseniusza, który mówi że ów wyraz *pochodzi* od חַמָּה, ale bynajmniéy nie wyraża, aby ten ostatni był *pierwiastkiem* pierwszego.

- St.
66. חֲמִיק Brakuie formy *Hithpael*.
68. חֲנַמֵּל Błędnie *pathach* pod lit: ן, powinien być *Kamec*.
- חֲנַן W tém miejscu opuścił autor wyraz Hebr: חֲנִינָה, znaczący *politowanie, ułaskawienie*.
- חֲנֵק „*udusił*” Mylnie umieścił to słowo w formie *Kał*, w której się nie znajduje, ale raczej w formie *Piel*.
- חֲסִידָה *bocian, milujący, szanujący rodziców*”
Któż tu odgadnie do czego się dwa ostatnie znaczenia ściągaia? Tyle tylko wiem że Geseniusz przy tym wyrazie mówi wcale inaczej bo o miłości bocianów ku swoim młodym, względem czego, przytacza mniemanie z starożytności.
69. חֲפֵה : חֲפֵה Brakuie formy *Niphal*.
- חֲפֵן Błędna punktacya *Segoł* pod literą ן, powinien być *Cere*, iak wszędzie w Biblii.
Lexikograf Kimchi wyraźnie o téj punktacyi mówi, i tak się w Geseniuszu znajduje.
- חֲפֵשׁ Brakuie formy *Niphal*.
70. חֲצֵי, חֲצֵי *srodek, połowa*” Autor *podobno* nie wie, a uczący się z *pewnością* przezeń nie będzie wiedział, że drugi wyraz znaczy także *strzała*.
71. חֲרַב Brakuie formy *Pyal*.
- חֲרַבֹּן Błędnie *Kamec* pod lit: ן, powinien być *Pathach*, a lit: ן bez *Dagesz*, patrz psalm 32. w. 4.

St.

71. חָרָה Brakuje formy *Niphal*.

72. חָרוֹן Zamiast *Chatafpathach* pod literą ח, powin. być *Kamec*.

— חָרַח Błędnie *Kamec* pod literą ח zamiast *pathach*.

— חָרִי mieszkaniec iaskin” Niedorzecznie, wyraz ten jest imieniem włas. pewnego wstarożytności narodu, który przebywał na górze *Seir*. Geseniusz wyrażając to istotne znaczenie, umieścił także w nawiasie (bydź może: mieszkaniec iaskin) ale nasz autor opuszczając główne znaczenie, wystawia tylko to, które sam Geseniusz jako domysłowe podaje. Biedny zatem uczeń i nie dowię się o rzeczywistości, i domysł za istotę będzie musiał przyjąć.

— חָרִיִּן Zamiast *Chatafpathach* pod lit. ח, powinien być *Kamec*.

— חָרִישִׁי Takiego wyrazu nie ma w całej Biblii, znajdzie się raz tylko podobny wyraz t. i.

חָרִישִׁית (Jonas. 4. 8) ale czy uczeń domyśli się że autor zamienił istotny wyraz na inny?

73. חָרָשׁ (czyli podług uczynioncy już poprawy חָרָשׁ czerepek etc. Istotne znaczenie tego wyrazu jest: *gliniane* (t. i: naczynie) albo *skorupa*.

— חָרָשֶׁת Zamiast *Segol* pod literą ר, powin. być *Cholem*.

74. חָשָׁה Brakuje formy *Niphal*.

— חָשַׁב Brakuje formy *Hithpael*.

— חָשְׁבָה, חָשְׁבָה Mylnie pozbawił literę כ w obu dwóch wyrazach, znaku *Dagesz*.

- St.
74. חֶשֶׁמֶל Błędnie *Kamec* pod ח, powiu. bydz *Pathach*.
75. חָתַם Brakuie formy *Niphal*.
— חָתַת Brakuie formy *Niphal*.

Litera ט

76. טָבַל Brakuie formy *Niphal*;
— טָבַע Brakuie formy *Pyal*.
— Wyras מִטָּהַר (Ps. 89, 45) równie tu iak pod ט opuścił.
77. טוּחַ Brakuie formy *Niphal*.
— טוּל Brakuie formy *Hophal*.
— טוּלָא Zamiast błędny *Pathach* pod ט, powinien bydz *Kamec*.
78. טָמַן Brakuie formy *Niphal* i *Hiphil*.
— טָנַא Błędny *Pathach* pod ט powin. bydz *Šegoł*.
— טָעַם Ch. *smak*" Pod ט powin. bydz *Cere*.
79. טָרַף Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.

Litera י

- יָבַל Brakuie formy *Hophal*.
80. יָבַשׁ *wysecht* (o rzece)" Niech sobie autor da wyperswadować swego dodatku o rzece, bo znaczenie tego słowa ściąga się także do roślin, do siły ludzkiej i. t. p. iak to w Biblii często znajdujemy.

Nt.

68 נָדַד׳ *Ch. wyznał, stawił*” Ostatnie znaczenie iest tu wcale dziwaczne.

— דָּדַד׳ Tu widzimy uchybienie względem porządku Alfabetycznego, bo dopiero potym wyrazie umieszczony iest wyraz דָּדַד׳, który go powinien poprzedzić. Oto nowy i niezaprzeczony dowód, że nnsz autor odbywał bez najmniészey rozwagi swoje urywkowe kopiowanie z Geseniusza, co do zewnętrznego nawet składu. Albowiem wzmiankowane uchybienie zaszło także w Geseniusza słowniku, ale tam w znajdującym się na końcu dzieła spisie omyłek poprawione zostało; czego niestety autor nasz nie spostrzegł.

81. דָּדַד׳ Brakuie formy *Piel, Hophal i Hithpael*.

— דָּדַדַד׳ *królestwo Judeyjskie*” Czemuz autor nie wzmiankował, że ten wyraz iest także imieniem włas: męz: ? iak n. p. na str. 82 swego słownika co do wyrazu דָּדַדַד׳.

— דָּדַדַד׳ *Jmie Boga narodowego*” Którego narodu ? Wyborne objaśnienie, co wymaga drugiego objaśnienia. Procz tego można by wykazać zawilość i niegruntowność dalszego wrzeczonym miejscu rozprawienia autora, lecz dla należney czci świętemu wyrazowi Jehowa, nie chcę się tu wobszerne wdawać rozumowanie.

82. דָּדַדַד׳ *latorośl, odrośl, pręt, wić*” Tu autor opuścił główne i pierwotne tego wyrazu znaczenie t. i. *dziecko ssące* (dziecie przy piersiach) i same tylko przenośnie położył; nadto wyraz *pręt* iest tu wcale niewłaściwy, i może bydz powodem błędów

St.

nader śmiesznych, - bo równic w ięzyku Hebrayskim iak w Polskim wyraz *pręt* nie iest synonimen *latoro-śli*, albo wcale *dziecka przy piersiach*. Niech szano-wni znawcy bezstronnie osądzą: w iakiem świetle wystawiaią iakiego kolwiek bądź autora, podobne i często popelniane uchybienia.

82. חָלִי Brakuie formy *Hiphil*.
83. יָבַר Brakuie formy *Hophal* i *Hithpael*.
- יָלַד zrodził " Pochodne ztąd יָלַד *rodzenie*, nie znajduie się ani tu, ani pod literą ל.
- יָלַד Podobne do poprzedniego uchybienie wzglę-dem לָכֵן .
- יָלַל Błędnie *Pathach* pod ל zamiast *cere*.
84. יָסַר Brakuie formy *Niphal*, *Piel* i *Hiphil*.
85. יָעַז Czy autor nie wie że to słowo nie znajduie się w formie *kał*, ale tylko w formie *Niphal* †
- יָעַל Błędnie *Kamec* pod ע, powin, bydź *Cere*.
86. יָפַע To słowo znajduie się tylko w formie *Hiphil*; o którey autor nie wspomina, a umie-ścił ie w formie *kał* którey nie ma.
- יָצַי Mylnie *Pathach* pod צ zamiast *Kamec*. Bra-kuie także formy *Hophal*.
- יָצוּע Mylnie pod literą ו *Pathach*, powinien bydź *szwa*, iak wyraźnie o tém wzmiankuie *Ki-mchi* w dziele Michłoł.
- יָצַק Brakuie formy *Hophal*:

- St.
86. יָצַר Brakuie formy *Niphal* i *Hephal*.
87. יָקַשׁ "ptasznik" Czemuż nie umieścił właściwszego tego wyrazu znaczenie? t. i. *siidła na ptaki*, etc. *wbityna pal*" Znaczenie niewłaściwe; słowo to znaczy *powiesić*.
- יָקַע "obudził" autor podobno nie wie, że to słowo Hebr. jest intransit. czyli niakie i znaczy: *ocknać - obudzić się*.
- יָקַר etc. *Hiph. rzadkie było*" Wszakże to słowo ma znaczenie transit. a zatem powinno być *rzadkim* lub *drogim uczynił*.
88. יָרָה etc. *Hiph. postrzegł* etc." Opuścił znaczenie strzelać (z łuku) n. p. Samuel I r. 20 w. 20 i 36.
- יָרוֹק Błędny *Pathach* pod ' , powin. być *Kamec*.
- יָרְשָׁה "dziedzictwo" Autor zapomniał o wyrazie יָרְשָׁה który daleko częściej się znajduje i to samo ma znaczenie.
89. יָשַׁב Brakuie formy *Hophal*.
- יָשִׁישׁ Błędnie *Pathach* pod lit. ' , powinia być *Kamec*.
90. יָתַב mylnie *Pathach* pod ׀ zamiast *Chirik*. patrz Daniel r. 7. w. 9. 10 i 26.

Litera כ

91. כַּבְּשָׁה Znayduie się także כַּבְּשָׁה co autor opuścił, patrz X.M. III R. 14. w 10. IV r. 6 w. 14.

St.

- 9¹ כַּבֵּשׁ Brakuie formy *Niphal*.
- 9² כָּה Opuścił znak *dagesz* w literze כ.
- בֹּיָה *palenie, pieczenie*" Niewłaściwie, bo ten wyraz znaczy tylko *rana z sparzenia się, sparzelina*.
- כֹּחַ *sila*" Zdaie się, że autor nie wie, bo nie wzmiankował: że ów wyraz iest także nazwiskiem pewnego rodzaju iaszczórki; patrz III X. M. R. II. w. 30.
- 9³: כּוֹס etc. *sowa, pelikan ptak*" Tu uczący się wnosić będzie, albo że sowa i pelikan mają w ięzyku Hebr: iedne nazwisko, albo (ieśli nie zna Historji naturalnéy) że *pelikan* iest to samo eo *sowa*, tém bardziéy przez troskliwie niby objaśniający dodatek *ptak*. Tym czasem rzecz inaczéy się ma, t. i. iedni tłumaczą wspomniony wyraz כּוֹס przez *sowę*, a drudzy przez *pelikan*.
- כָּזַב Brakuie formy *Piel*.
- כַּחַשׁ etc. כַּחֲשִׁים „ W obudwóch wyrazach brakuie znaku *Dagesz* w literze כ.
94. כִּיּוֹר *miednica* etc. Zapomniał o znaczeniu: *ognisko* lub *faierka* n: p: Zachariasz r. 12 w. 6.
- כִּישׁוֹר Opuścił tu pierwiastek כֶּשֶׁר.
- כֶּכֶר Błędnie *Pathach* pod drugą כ, powin. byđż *Kamec*.
- כֹּל *całość, powszechność, świat*" Zkądże się wylęгло ostatnie, tu wcale niewłaściwe znaczenie?

- St.
 94. כָּלָא Brakuie formy *Niphal*.
95. כָּלָה Brakuie formy *Pyal*. Tudzież ńchybienie w punktacyi, bo w כ brakie *dagesz*. a pod lit. ל nie *Pathach* ale *Kamec* bydz powinien.
- כָּלָח Błędnie *Cere* pod כ, powin. bydz *Segol*.
- כָּלִי Błędn; *Chirik* pod ל, powin: bydz *Pathach*.
- כָּלִם *Niph. zawstydzono, zhańbiono go* "Wszakże autor wie, że forma *Niphal* iest bierną, a zatem powinien był powiedziec *zawstydzony, zhańbiony był*"
96. כָּנִם toż co כ' ים "Nie zgadza się z prawdą, bo zachodzi różnica grammatyczna; pierwszy wyraz iest imieniem zbiorowem, a drugi *liczbą mnogą*.
97. כָּסָה Brakuie formy *Niphal, Pyal* i *Hithpael*.
- כָּסִיל *głupi etc.* "Zrobił iak zwykle wyciąg z *Genesisiusza*, ale przez właściwy sobie sposób obcinania, uczynił go szczególniey dla uczących się ciemnym i zawarłym, zwłaszcza co do następnych tam znaczeń tego wyrazu.
- כָּסִין Błędnie umieścił *Młupem* w literze ל, przez co zrobił z spółgłoski samogłoskę.
- כָּסִית *pszenica, orkisz* "Aby autora wyprowadzić z błędu względem znaczenia *pszenicy*, odsyłam go do kilku mieysc w Biblii, n: p: w. 11 éy *Xiędze moyż.* r. 9. w. 32. i *Jzaiasz* r. 28. w. 25, gdzie *pszenica* oddana przez właściwy wyraz Hebr: חֲטִית, znajduie się tuż przy wspomnionym wyrazie כָּסִית, który ostatni, znaczy tylko *orkisz*.

- St.
98. כָּף etc. *próżna czczość*" Samo to znaczenie iest w tém miejscu prózną czczością czyli dziwactwem.
- כַּפִּיר Błędnie *Kamec* pod כ, powin. byđz *szwa*.
- כַּפֶּף Brakuie formy *Niphal*.
- כַּפֶּר Brakuie formy *Hithpacl*.
99. כָּר etc. *baranek tłusty, paschalny*" Ostatnie znaczenie iest wcale niewłaściwe; domysleć się nawet nie można, zkąd autor czerpał to dziwactwo, chyba że u niego przymiotnik *paschalny* iest to samo co *tłusty*, albo nawet co *baranek tłusty*.
- כְּרוּב *cherub; wizerunek zwierzęcia z wołu, orła i człowieka złożonego*" Pominąwszy lekkość i ciemność któremi się tu odznacza *skrócenie* Geseniusza objaśnienia nad uroczyście poważnym wyrazem *Cherub*, nasz autor opuścił *lwa* który wchodzi także do składu owéy symbolicznój istoty.
- כְּרוּז Brakuie znaku *Dagesz* w literze כ.
100. כְּרִמֶל Błędnie *Cere* pod כ, powin: byđz *Segol*.
- כְּרַת Brakuie formy *Pygal*, *Hiphil* i *Hophal*.
- כְּשָׁפָה כִּשְׁבַּח W pierwszym wyrazie są dwa błędy, bo pod literą כ i ש powinien byđz *Segol*, a w drugim wyrazie pod כ *Chirik* zamiast *pathach*, iak wszędzie w Biblii i iak wyraźnie o tém mówi *Kimchi* w dziele *Michłol*.
- כְּשִׁלוֹן Błędny *Pathach* pod ש, powin. byđz *Kamec*.
101. כְּתָב podobny do poprzedniego bład względem litery ח.

St.

101 כְּתִיל Ch." Mylnie *Cere* pod ח zamiast *pathach*, patrz Daniel r. 5 w. 5.

— כְּתִישׁ pod literą כ powinien być *Kamec*, a nie *pathach*.

Litera ל

102. לֵאמֹר *powoli etc. pierw.* לֵאמֹר " Tu znówu *) autor produkował nowość oryginalno - dziwaczną, a zarazem dał dowód wyborny swęj pamięci i rozważy! Albowiem wystawił tu wyraz לֵאמֹר jako *pierwiastek*, a poprzednio pod lit: ל sam powiedział, że tenże wyraz לֵאמֹר *znaczy powoli i ma pierwiastek לֵאמֹר*. Widać że podług niego wyraz *pochodny* może być *pierwiastkiem*, albo inaczej: *pierwiastek* może mieć *pierwiastek*.

— לְכַתִּיב Błędnie *Pathach* pod כ, powin. być *Kamec*.

— לְהַבִּיחַ, לְהַבִּיחַ W obudwóch wyrazach litera ל ma mylną punktacyą, w pierwszym wyrazie powinna mieć *pathach*, a w drugim *Segol*.

103. לָוֹד *odstąpił* " Brakuje formy *Hiphil*.

— לָוֹד, לָוֹד Drugi wyraz nie znajduje się w języku Hebrajskim.

104. לְחַתֵּךְ Brakuje formy *Piel*.

— לְחַתֵּךְ etc: לְחַתֵּךְ Mylnie tu umieścił literę כ, (k) powinna raczej być litera כּ, (b) jako służebna (mająca znaczenie *localis*).

— לְחַתֵּךְ Brakuje formy *Pyal*.

*) widzieć ston. 43. niniejszy recenzji przy wyrazie לְחַתֵּךְ

St.

105. לָבָה tryb rozk: słowa לִי־יִדְזֶה " Czemuz autor zagnala tak troskliwy, bo (czego dotad jeszcze nie zrobil) oznaczajacy tryb, czemuz nie uzupelnil tej troskliwosci potrzebną nauką, że istotny tryb rozk: od słowa לִי־יִדְזֶה iest לִי־יִדְזֶה, i że ztąd dopiero pochodzi z dodatkiem ה przytoczony przezeń לָבָה, czasem nawet לָבָה ?? Podobna niekompletna troskliwosc iest szkodliwą.

— לָמַעַן etc. patrz מִיָּעַן " Patrzyłem i szukałem, ale nie ma; wcale nawet wyraz taki nie exystuje. Więc może מִיָּעַן, a zatem powinien był polozyć pod ה Patach, ale nie Kamec.

— לָעַב To słowo znajduie się tylko w formie *Hiphil* októrey autor tu nie wspomina.

— לָעַג Brakuie formy *Hiphil*,

— לָעַט *Hip. chciwie iadł, pożerał* " Sam przecież autor powiada że to słowo iest tylko w formie *Hiphil*, a iednak tłómaczy ie błędnie iakby z formy *kał*.

106. לָקַש To słowo znajduie się tylko w formie *Piel*, o którey autor zamilcza.

— לְשָׁכָה *sypialnia, izba sypialna* " Naprzód błędnie umieszczona iest litera כ bez znaku *Dagesz*; powtóre, nie wiem czém autor usprawiedliwi swoią *sypialność*, kiedy w całej Biblii, gdzie ten wyraz, i częste się znajduie, znaczy po prostu, *pokoy* lub *cella*, szczególnięy przy świątyniach Bożych i pałacach królewskich.

— לָשָׁן *Chald. mowa, język* " Tu autor rzadką popisał się zręcznością; w wyrazie 3 ch tyl-

St.

ko literowym, iednym prawie pociągim 3 baki wystrzelil. Oto 1) litera **ח** zamiast *Szwa* powinna miec *Chirik*, 2) w literze **ש** opuszczono *Dagesz*, 3) pod taż literą nie *Pathach*, ale *Kamec* bydż powinien. Niech się autor o tém przekona w Daniele, gdzie ten wyraz, tak iakiem go poprawil, wielekrotnie się znayduie.

Litera **מ**

- 106 **מֵאֵם** Błędnie umieścił *Szwa* pod literą **ע**, która powinna bydż bez żadney punktacyi, a wymawia się z następną samogłoską **א**, gdyż **ע** iest tu *soczywajaca* **עָה**.
107. **מֵאֵמֶר** Mylnie pod drugą **מ** *Pathach* zamiast *Kamec*, bo iedynie w stanie podlegli: czyli względ: mógł by tu bydż *Pathach*.
- **מֵאֵם** *odrzucił, odpędził, pogardził, obrzydził co p: דָּמָם* " Smieszne porówzanie, ale nie dziw, bo iakiż inny może bydż skutek obcinania rzeczy cudzych przy własney niewiadomości? Co za styczność ma przytoczony tu *dla porównania* wyraz **דָּמָם** znaczący *bydż rozpuszczonym, stopionym*, z wyrazem **מֵאֵם** *odrzucić, pogardzić*? Geseniusz wykazuiąc że **מֵאֵם** ma inne ieszcze znaczenie, a mianowicie *bydż rozpuszczonym, stopionym*, słusznie polecil wspomniane porównanie; lecz autor nasz opuściwszy to inne znaczenie, iakże mógł naśladować Geseniusza względem *porównania* ? ?

St.

107 מאפה warzona rzecz etc. " Mylnie, pow: byđ pieczona rzecz.

— מאפה Dwa błędy; pod א nie *Chatafpathach* ale *Szwa*, a w literze ט *Dagesz* byđ powinien.

— מרוב row, iama, rynsztok, pier. גבע " Przechodzi to wszelkie wyobrażenie o nieznaomości ięzyka, kiedy z trzech znaczeń, ani iedne nie ma właściwego. Wspomniony wyraz Hebr: znaczy tylko *źródło* lub *zdroy*, i zdaie się że wielka iest różnica między temi znaczeniami, a autora *rowem*, *iama* i *rynsztokiem*. Co śmieszniejszego, że sam autor wskazuje tego wyrazu pierwiastek גבע, który znaczy (iak sam pod lit: ג w słowniku przetłomaczył) *wyłryskać*, *wypływać*.

108. מבטא Błędnie umieścił *Dagesz* w literze ב.

— מגדול wieża etc. " Autor ubliżając tu prawdzie, z nową występuje śmiesznością. Ten wyraz Hebr: מגדול iest imieniem włas: pewnego miasta, a *wieżę* oddaie Hebrayczyk (iak wielekrotnie znajduje się w Biblii) przez מגדל, który to wyraz, nasz autor wcale opuścił.

— מגזרה topor, siekiera, pier. גז " Błędnie obdarzywszy ten wyraz niepotrzebną literą ג, a pozbawiwszy go punktacyi *Cere* pod ג, autor na niepospolite znowu zdobył się dziwactwo, nadając wyrazowi מגזרה t: i. *toporowi*, i *siekierze*, pierwiastek גזל znaczący *gwałtem wydrzeć* " Co za trafność Etymologiczna !!

St.

108. **מָלָה** *kosa* " Nie trafiła *kosa* na wyraz sobie odpowiedni. Ten tu Hebrajski wyraz, iak go wszyscy Lexikografowie tłómaczą; i wedle przekładów Biblii znaczy *sierp*. Wszakże i Geseniusz tłómaczy go po niemiecku *Sichel* a nie *Sense*.
109. **מִגְעָרָה** Błędnie umieścił na końcu literę **ה**, powinna być **ת**, patrz V. X: M, r. 28. w. 20.
- **מִדָּר** Brakuje formy *Niphal* i *Piel*.
- **מָרָה** Błędnie pod **מ** *Szwa* zamiast *Chirik*.
- **מִדָּהָה** Mylnie *Kamec* pod **ה** zamiast *Segol*; jest tu rodzaj mę:
110. **מָהַל** etc. *pier. מור* " Po niedługiej pauzie, autor znowu nas częściej swojną błędno-dziwaczną nauką: że *pierwiastek* ma *pierwiastek*. Rzecz zaś tak się ma: Wyraz **מָהַל** jest sam przez się *pierwiastek*, a **מור** innym osobnym *pierwiastkiem*, ale nasz autor widząc że Geseniusz (chcący nadać tym 2om *pierwiastkom* jedno znaczenie) powiada " **מָהַל** s: v: a: **מור** " nie zrozumiał abrewiacyi s: v: a: (która znaczy: *so wie als*, po polsku *rownie iak*) i przeto utworzył błąd sobie ulubiony.
111. **מור** Brakuje formy *Niphal*, *Piel* i *Hithpael*.
- **מורַע** *Chal. מורַע znaiomy* " Nie ma w Biblii tego *Chald:* wyrazu.
- **מוט** *chwianie, wahanie* " Podobno autor nie wie że ten wyraz **מוט** (równie ink **מוטה**) jest także rzeczownikiem i znaczy *drag*, n. p. w. IV X: M. r. 13. w. 23. i. t. w.

St.

112. מופת Błędnie *Segol* pod פ, powinien być *Cere*.
- מוק To słowo znajduje się tylko w formie *Hiphil*, o której autor nie wspomina.
113. מורא etc. *boiaźn* " Mylnie *Segol* pod ך, zamiast *Kamec*.
- מורד Błędny *Pathach* pod ך, powin. być *Kamec*.
- מורה Brakuje formy *Hiphil*.
114. מורה Błędnie *Pathach* pod ך, powin. być *Kamec*.
- מורע Podobny do poprzedniego błąd.
- מחבת Zamiast błęd. *Kamec* pod ך, powinien być *Pathach*. Z taką tylko punktacją znajduje się ten wyraz w Biblii i tam gdzie nie jest w stanie podległ. czyli względ. Podług Kimchi w dziele *Michłot* zachowanie ów wyraz punktacją *Pathach* i w tém nawet miejscu, gdzie jest *panza*, lubo inne wyrazy w takim przypadku zmieniają punktacją.
- מחה otarł" Brakuje formy *Niphal* i *Hiphil*.
115. מחון *brzeg morski*. p. Ar. רון " Równie w Hebrajskim iek w Arabskim wyrazie autor błędnie umieścił ך t. i. literę *n*, powinna być ך, t; i: litera *z*.
- מחיה Mylnie pod מ *pathach* zamiast *Chirik*.
- מחנק Błędnie *Cere* pod ך powin. być *Pathach*.
116. מתרשמה Dwa błędy, pod ך nie *Chołem* ale *Cere* a ך bez znaku *mapek* być powinna.

St.

117. רַטְפַּחַת Mylnie *Pathach* pod ך, powin. być *Chirik*.

— מַטֵּר To słowo nie ma wcale formy *kał*.

— טַטְרָה Ten dziwaczny wyraz wcale nie istnieje w języku Hebr.

— מִיכָאֵל Błędnie *Segol* pod ם, powin. być *Cere*.

118. מְכַסֶּה *liczba*” Mylnie *Pathach* pod ך, powinien być *Kamec*.

— — W tém miéyscu opuścił autor wyraz Hebray-ski מְכַפֶּה,

— מְכַר Brakuje formy *Hithpael*.

119. מְכַתָּה *uderzenie*” Znaczenie dziwaczne. Ten wyraz Hebr: znayduje się raz tylko w Biblii (Jzaiasz r: 30. w. 14) a to z suffixem, i zna-czy: *rzecz potłuczona*, lub *pokruszenie na kawałki*. Wedle naszego autora wcale nie było by sensu w przytoczonym wyżej wierszu

— מְלֵא Brakuje formy *Niphal* i *Piel*.

119 מְלֵאךָ *poseł, posłaniec, góniec*” Czemuż to autor nie zechciał także umieścić (i nawet na czele) poważnego znaczenia *anioł*? w którym to zna-czeniu wspomniony wyraz מְלֵאךָ iak nacyjściéy znayduje się w Biblii. Wszakże w języku polskim iak w każdym innym, co innego rozumi się przez wyraz *anioł*, a co innego przez *poseł, posłaniec* i *go-niec*; trudno mi zatém dociec przyczyny tego uch-ybienia czyli opuszczenia, które by nie ieden mógł poczytać za antyreligijne skinienie: iż nie potrzeba

St.

wierzyć w istnienie *aniołów*. Odsyłam szanownego czytelnika do wyrazu ברא (stworzyć) na stronie 30 niniejszej recenzji, gdzie podobnego rodzaju uchybienie wykazałem.

119 מלבן *cegłany piec, p: לבנה*” Sądzę, że taki nawet prostaczek co ciągle że tak rzekę za piecem siedzi, wie o różnicy między *cegłanym piecem a cegielnią*; autorowi zaś radzę, aby się w Biblii i ięć tłumaczeniach (Nachum r: 3, w: 14) przekonał, że ów wyraz Hebr. מלבן nie znaczy *cegłany piec* (t. i. piec z cegieł stawiony) ale tylko *cegielnia* (t. i. piec gdzie się cegła pali) Za taką moją skuteczną radę, życzył bym sobie, aby autor zechciał mnie oświecić względem swojej abrewiacji p. (t. i. *porównaj*) bo szczerze wyznaję, że nie poymnię iaka zachodzi styczność między wyrazem מלבן *cegielnia*, a przytoczonym przezeń dla porównania wyrazem לבנה, który znaczy *Xiężyc*.

120. — W tém miéyscu opuścił autor wyraz Hebr. מלוא, znaczący *wał* lub *cytadella*.

— מלה Brakuie formy *Pyal* i *Hophal*.

— מלט Braknie formy *Hiphil* i *Hithpael*.

— מלה Brakuie formy *Hophal*.

— מלכו *Chald: królewska władza, królowanie, królestwo*” Tu autor przez popełnienie 2ch błędów w punktacyi (bo litera כ powinna być bez *Dagesz*, a litera ל zamiast *Cholem* powinna mieć *Młupim*) mimowiedzy z wyrazu Chaldéyskiego מלכו (iak

Str:

w Daniele kilku krótnie w rod. 2m i 7m) znaczący *królewska władza* etc. zrobił wyraz Hebrayski מַלְכוּת, znaczący *iego król*.

120 מַלְכוּת Mylnie umieścił znak *Dagesz* w literze כ.

— מַלְכָּת Tu znowu na odwrót popełnił uchybienie poprzednie, bo *nie* umieścił w literze כ znaku *Dagesz*, iak byż powinno.

— מַלְל Brakuie formy *Piel*.

122. מֶן-רֵי Chal. Błędnie *Kamec* pod ח, zamiast *Pathach*.

— — W tém miejscu autor całkiem opuścił wyraz Hebr. מְנַיִם, który się znajduje w Biblii n. p. w psalmie 150 i jest nazwiskiem instrumentu muzycznego stronowego.

— מְנוּד *wzruszenie, miotanie*” Ten wyraz Hebrayski znajduje się raz tylko w Biblii, t. i. w Psalmie 44m w. 15. połączony z wyrazem שָׁרָף *głowa*, i znaczy *kiwanie* czyli *trzęsanie* głową. Sądzę że *miotanie* głową, jest nam obce i nie wiem z kąd się autorowi dostało.

— מְנוּחָ Mylnie *Pathach* pod ח, powin. byż *Kamec*.

123. מְנִי etc. lub *toż co* מְנִים ” Co za pamięć! Co za rozwaga! Nasz autor odwołuje się tu do wyrazu מְנִים (nazw. instrumentu muzycz.) który iak wyżey nadmienilem, w swoim słowniku opuścił. A że i wyrazu מְנִי na tém tu miejscu położonego nie przetłómaczył, nikt zatem nie będzie wiedział jego znaczenia.

St.

123 מַנַּע Brakuie formy *Niphal*.

124. מִסְוֶה Tu autor opuścił pierwiastek, który iest סוּוֶה.

— מִסְכֵּן Błędnie pozbawił literę כּ znaku *Dagesz*.

— מִסְפְּנוֹת ubóstwo" zamiast *Chołem* powinien być *mluupim* w 1.

— מִסַּס Brakuie formy *Niphal*.

— מִסְפֵּד Błędnie *Segol* pod פ, zamiast *Cere*.

125. מִסְפּוֹא *pastwisko*" Znaczenie wcale niewłaściwe, powinno raczéy być *obrok*.

Wystawiam sobie zadumienie ucznia mającego przed sobą słownik naszego autora, kiedy napotka miéysce w Biblii (I. X. M. r. 42. w. 27) gdzie ten wyraz מִסְפּוֹא znajduie się, i gdzie wyraźnie mowa iest o obroku (a podług autora, *pastwisku!*) *wyjętym z woru w gospodzie dla osta*.

— מִסְפַּחֹת Błędnie *Pathach* pod פ zamiast *Kamec*.

— מִסְפֵּר Błąd podobny do poprzedniego.

— מִעֲבָרִים Dwa błędy w iednym wyrazie; powin. być pod literą ע *Szwa* zamiast *Chatafpathach*, a w literze כּ znak *Dagesz*, Przekonać się o tém można w Job. r. 34 w. 25, nastépnie w dziele *Szaraszym* Kimchi, oraz w *Nimukim* Eliasza Lewite który o téy właśnie punktacyi wyraźnie mówi. J w Geseniuszu taka iest punktacya.

126. מַעוֹן etc. *pier. עוֹן*" Błąd dziwaczny; wyraz מַעוֹן nigdy nie miał i mieć nie może za pierwiastek עוֹן, bo ich znaczenia są wcale różne; powinno raczéy być עוֹן.

St.

126. מַעְלִין *Chald.* mylnie pod lit. *ל* *Chataspathach*,
powin. byź, *Kamec*.
127. מַעְמַד *Błędnie Pathach* pod drugą *ד*, zamiast
Kamec.
- מַעַן zam. מַעֲנָה " Mylnie *Kamec* pod *נ* w drugim
wyrazie zamiast *Segoł*.
- מַעֲבִים *plany, zamiany*" Ostatni wyraz iest
istotną w tém miejscu zamianą zna-
czenia prawdziwego na zupełnie dzikie, bo wspo-
mniony wyraz *Hebr.* nigdy i nigdzie nie może byź
tłómaczony przez *zamiany*.
128. מַפַּח *Błędnie Pathach* pod *פ*, powin. byź *Ka-*
meć.
- מַפֵּל *Powtórzenie błędu poprzedniego.*
- מַפְלָגוֹת *Łitera ל* zamiast *młnpim*, powinien mieć
Chołem.
129. מַפְתָּח *Błędnie Pathach* pod *ח*, zamiast *Kamec*.
- מַצְבֵּת *potąg, pomnik*" Tu autor opuścił wyraz
Hebr. מַצְבָּה, który to samo ma znacze-
nie i daleko częściej w Biblii się znaj-
duie.
- מַצָּה *Brakuie formy Niphal.*
131. מַקְצָח *Błędnie Pathach* pod *צ* zamiast *Kamec*.
- מַקְרָה *pokład, podłoga, pułap*" Oto synonim ory-
ginalny! Jak widać wyraz *podłoga* iest u
naszego autora synonimem *pułapu* i *pokładu*, bo
wyraz *Hebr.* מַקְרָה, który raz tylko (iako rzeczow-
wnik) w Biblii się znajduie, nie ma innego znacze-
nia iak *pułap*. I słowo (*verbum*) *Hebr.* z którego

St.

ów rzeczownik pochodzi, nie ma żadnego innego znaczenia.

131. מָרָא *wynosił się*” w tém znaczeniu znajduie się to słowo iedynie w formie *Hiphil*, które autor opuścił.

132. מִרְבֵּים Literę *ב* mylnie wzbogacił znakiem *Dagesz*, powinna ona być bez tego znaku, iak w Biblii, i iak ją umieścił Kimchi w swoich dziełach *Michłol* i *Szaraszym*. Wspomniane uchybienie zaszło także w Geseniuszu zapewne przez omyłkę drukarską, którą nasz autor wiernie przekopiiował.

— מִרְבָּה Błędnie *Chirik* pod *ח* zamiast *Pathach*, bo ten wyraz nie znajduie się w formie, iaką mu autor nadał.

— מִרְבֵּם *łóżko*” Znaczenie niewłaściwe; *łóżko* oddaie Høbrayczyk wcale innym wyrazem bo przez *מִטָּה*, a wspomniony wyraz *מִרְבֵּם* znaczy *łóżysko*, *legowisko*, bo ściąga się do zwierząt i *bydląt*, które podobno nie spoczywają na łózkach.

— מִרְבֵּלוֹת *to co do nóg należy*” Ale co takiego? (pytającego z ciekawością zdaie mi się słyszeć ucznia) czy iaka część nogi, czy iaki rodzaj obuwia, czy podwiązka lub co innego? Nie do mnie ale do autora należy odpowiedziec na to; ja raczej powiem istotne wspomnionego wyrazu Hebr. znaczenie t: i: *mieysce w łozu u nóg*, albo *w nogach*” Ten wyraz znajduie się tylko (oprócz Daniel 10. 6. gdzie znaczy “ *podstawa, podnoże*) w 3. rozdziale w *Ruth* kilka razy. Przytoczę tu iedne tyl-

St.

ko miéysce dla przekonania, iak dziwacznie i bez sensu byó by iego tómaczenie wedle naszego autora. — n. p. Ruth r. 3. w. 14. ותשכב מרגלותיו עד הבקר, co istotnie znaczy (iak każdy z tómaczenia Biblii przekonać się może) " *J spała* (niewiasta Ruth, o którój tam mowa) *u nóg iego* (Boaza) *do rana* " zaś podług naszego autora musiano by tómaczyć " *J spała to co do nóg iego należy do rana* " Takie to dziwactwa narzuca niewiadomość wierszom Biblijnym.

132. מִרְדָּא *Chal.* Błędnie *pathach* pod ם zamiast *Kamec*, patrz Ezdrasz 4, 15.

— מִרְתִּים Uchybił autor co do porządku alfabetycznego.

— מִרְוֹד *wypędzenie, wygnanie* " Znaczenia nieodpowiedne, powinno raczej być: *nędza, upadek, prześladowanie*.

133. מִרוּחַ Błędnie *Pathach* pod ך zamiast *Kamec*.

— מִרְט Brakuie formy *Niphal*.

— מִרִּים *rozkosz ich* " Czy u naszego autora, *powstanie* czyli *rozkosz* iest *rozkoszą*? Niech się strzeże takich pomysłów lub zmian! bo ten wyraz Hebr: znaczy tylko *ich rozkosz* czyli *powstanie*, ale nigdy *ich rozkosz*.

134. מִרְעָה *wspólne pastwisko* " Przymiotnik *wspólne* żadnego nie ma spółnictwa z tym wyrazem Hebr: który iest pojedynczym rzeczownikiem i znaczy: *pastwisko* lub *pasza*.

— מִרְר etc, *H. gorzko płakał, ięczał* " Podobno autor nie wie, bo nie wzmiankował że wtęy

St.

fermie (*Hiphil*) wspomnione słowo jest czasem transit: i znaczy *gorycz sprawić*.

135. מְשׂוֹשׁ Dwa błędy w jednym wyrazie, bo litera מ powinna mieć *Kamec* zamiast *Pathach*, a litera ש *chołem* zamiast *mlupim*. Przez tak mylną punktacją autora, ten wyraz Hebr: znaczący *radość*, przybrał postać smutną bo dziwaczną.

— מְשַׁח *śmiech, wysmianie, pier.* שָׂמַח " Tak jest, i śmiech i wysmianie wzbudza ten pierwiastek; wcale bowiem nie istnieje w języku Hebr:, a utworzenie swoje winien jedynie niewiedomości lub nierozwadze.

— מְשַׁפֵּה Niech sobie autor da wyperswadować; takiego wyrazu nie ma w języku Hebr, jest wyraz do tamtego podobny מְשַׁפֵּחַ (Jzaiazs r. 5; w. 7.) lecz ten opuścił autor.

136. מְשַׁבְּרִים *bałwany*" Ale jakie? czy bałwany soli, bałwany morskie, bałwany wznaczeniu bożyszczą, lub wcale bałwany iako przenosięcia na ludzi nieokrzesanych? Oświadczam uczącemu i uczniowi, że wspomniony wyraz Hebr: ma iedno tylko znaczenie t: i. *bałwany morskie* czyli *fale*.

— מְשָׁה Brakuje formy *Hiphil*.

— — W tém miejscu opuścił autor wyraz Hebrayski מְשׂוֹאֵה.

— מְשַׁח Błędnie *Pathach* pod ח, powin. bydz *Kamec*, patrz Psalm. 110. w: 3.

— מְשַׁח, מְשַׁח, *miejsce w którym co wybuchła lub rozpósciera się*" W wyrazie wy-

St.

bucha, wybuchło znaczenie tak bardzo dziwaczne, że znawca wpada w zadziwienie daremnie, gubią się w domysłach, aby odgadnąć przyczynę takiéj niedorzeczności. Te wyrazy Hebr: znaezą tylko *miejsce gdzie się co rozciąga, lub rozpościera*, n: p: w Ezech. r. 26, w. 5. r. 47. 10.

136. מִיָּדָה Brakuie formy *Niphal*.

137. מִשְׁבֵּן Błędnie *Pathach* pod ש, powin. byđz *Kamec*,

— מִשָּׁל Brakuie formy *Hithpael*.

138. מִשְׁעָן, מִשְׁעָן W drugim wyrazie litera ש po-
winna mieć *Pathach* zamiast *Chirik*; w formie bowiem przez autora podanéj, wyraz ten wcale się nie znajduje.

— מִשְׁקָל Zamiast *Cholef* powin: byđz pod ק *Kamec*:

139. מִשְׁפָּחָה Mylnie *Kamec* pod ה, powin. byđz *Segol*.
Przez takie uchybienie przeistoczył autor rodzaj męzki na żeński. Lecz cóż z tego że się autorowi tak podoba, kiedy w całej Biblii nie ma tego wyrazu w rodzaju żeńskim ?

— מִתִּי *kiedy, dopókiż ?* " Znaczenie drugie nie zgadza się z prawdą, bo ten wyraz Hebr: wtedy dopiero może znaczyć: *dopókiż ?* kiedy iest połączony z wyrazem עַד, ale sam מִתִּי, iak go tu autor umieścił, znaczy tylko *kiedy*.

St.

Litera ך

139. נאך wór skórzany " Autor nie wie i chce aby uczący się odgadnął prawdziwe znaczenie, które iest. łagiew, albo naczynie dęte osobliwie skórzane.
140. פאך Brakuie formy *Piel*.
141. ננע Uchybienie podobne do poprzedniego.
- נגר Brakuie formy *Hophal*.
142. ננש Brak. for. *Niphal* i *Hophal*.
- נרבה gotowy, ochoczy " Czemuż opuścił główniejsze tego wyrazu znaczenie? t. i: *dobrowolna ofiara* czyli *dar*.
- נרה Brakuie formy *Niphal*.
- נרן Ch. נרנה, *pochew, pokrywa mianowicie duszy t. i. ciało* " Chciał się tu autor wysadzić objaśnieniem (lubo i to iest wyjęte z Geseniusza) lecz cóż nam z dobrej chęci przy złym skutku? Wspomniony wyraz Hebr: istotnie, znaczy *pochwa do szabli lub miecza*, iako to w I. Kroni: r: 21. w. 27, zaś iako przenośnia (w chald:) używa się względem ciała uważanego za pochwę duszy. Daniel 7. 15. Nasz atoli autor uczy przeciwnie, że ten wyraz znaczy *pochew mianowicie duszy*.
144. נרן z góry na dół poruszyć " Wszyscy Lexikografowie opacznie mówią, że ten wyraz znaczy: *z dołu na górę poruszyć*, a nayeżęścię: *poruszać* (co rękoma) *w tę i owę stronę*, ale nigdy *z góry na dół*.

St.

144. **נזיר** "rosół, polewka" Czy autor sam wynalazł to niewłaściwe znaczenie, czy mu je kto doniósł? Wszakże ten wyraz wszędzie w Biblii znaczy *potrawa* n. p. I. X. M. r: 25. w. 29, tamże w. 34. gdzie wyraźnie mowa iest o potrawie z soczewicy (NB. o polewce z soczewicy nie słyzałem) J Geseniusz oddaie ten wyraz Hebr. przez niemieckie: *Gericht*, co znaczy *potrawa*.
145. **נר** Brakuie formy *Hiphil*.
- **נחלים** Autor błędnie pozbawił ten wyraz litery ' , która powinna bydź po literze ן , iak się znayduie w Biblii.
- **נחל** "oddziedziczył" Mylnie *Pathach* pod ן zamiast *Kamec*. Brakuie także formy *Hophal*.
146. **נחתיים** Dwa błędy; pod lit: ן powin: bydź *Szwa* ale nie *Chirik*, a zamiast *Pathach*, pod ן , *Chirik*. patrz Samuel II. r. 6. w. 9.
- **נטע** etc. *zasiewał* " Znaczenie wcale niewłaściwe, bo *zasiewać* oddaie Hebr: innym zupełnie wyrazem t: i: przez **גרע** .
147. **נטש** Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.
- **נכה** Brakuie for. *Niph. Piel, Pyal* i *Hophal*.
- **נכוז** Mylnie *Pathach* pod ן zamiast *Kamec*.
148. **נמלה** etc. p. Arab. **נמלה** " Niech autor zechce lepiéy popatrzeć w Geseniusza słowniku zkađ ten arabski wyraz wyiał; zdaie mi się że tam nie ma **נמלת** ale **נמלה** .
- **נטח** Brakuie formy *Niphal*.

- St.
 148. נִסַּף Brakuie formy *Niph. Piel, Hiphil* i *Hoph.*
149. נִסַּף, נִסַּף, נִסַּף Ch. נִסַּף *ofiara napoiów, rozlanego co, posąg, wizerunek lany; pomazaniec, Książę*” Tu autor na iedném miéyscu skupił 3 wyrazy Hebr: i ieden Chaldéyski, a okok nich 6 razem znaczeń, zostawiając uczącemu się odgadnięcie, czy wszystkie te znaczenia polskie odnoszą się do każdego z osobna wyrazu Hebraysk: albo czy pewna część ich do tego lub owego wyrazu ściąga się. Ale czy zagadki mogą mieć miéysce w Słowniku?
- נִסַּף *mianowanie*” Znaczenie wcale uieodpowiedne; przekonać o tem może wiersz 25. r. 28. w Jzaiasz, gdzie ten wyraz Hebr: znajduie się, więcéy go niema w całej Biblii.
- נִסַּף Brakuie formy *Hithpael.*
- נִסַּף Brakuie formy *Niph.*
- נִסַּף Brakuie formy *Hiphil.*
- נִסַּף etc. *Hith. wyrzucił się*” Zkąd się tu wyrzuciło tak dziwaczne znaczenie? To słowo Hebr: raz tylko ieden znajduie się w formie *Hithpael*, t. i. Jzaiasz 52. 2, i znaczy w téy formie: *otrząsać się* (ale nie wyrzucić się) z prochu.
- נִסַּף Brakuie formy *Pyal.*
150. נִסַּף etc. *Piel, uderzył*” Co za uderzające bo niewłaściwe tu znaczenie! powinno bydź *rozbil, pogruchotał*. To uchybienie iest podobno skutkiem niezrozumienia Geseniusza, który ten wyraz

St.

Hebr. w formie *piel* oddaie przez niemieckie *zerschlagen* (co istotnie znaczy *rozbić, stłuc, pogruchotać*) ale nasz autor niestety mniemał, że *zerschlagen* iest to samo co *schlagen*.

150. נִצַּח Brak: formy *Niphal*.

151. נִצַּח etc. *Niph. ciągniony, dalej robiony był* "

Znaczenia te odznaczają się niewłaściwością. Ten wyraz Hebr. w for. *Niphal* znajduie się tylko raz w całej Biblii t. i. w Jerem. r. 8. w. 5. i znaczy, *ciągle trwały, albo wieczny, a podług innych uporny* Wspomnione miéysce w Jerem. brzmi: מִדְּרֹעַ שׁוֹבְבָה נִצַּח הָעַם הַזֶּה יְרוּשָׁלַיִם מִשׁוֹבְבָה נִצַּח t. i. Czemuż odwrócił się ten lud Jeruzalemski odwróceniem wiecznym (albo *upornym*). Podług naszego autora musiano by ostatnie dwa wyrazy tłómaczyć, *odwróceniem ciągnionym lub dalej robionym*. (!?)

— נִצַּח Brakuie formy *Hithpael*.

— נִקַּב Brakuie formy *Niphal*.

— נִקַּד Mylnie *Pathach* pod נ powin. byđz *Kamee*.

— נִקַּח etc. *Hiph. niewinnym uznał* " Opuścił autor formę *Piel* a w miéysce téy przytacza formę *Hiphil*, która nie istnieje.

152 נִקְיוֹן שֵׁנִים czystość zębów " Mylnie *Kamec* pod lit. ק zamiast *Szwa* (iako w stanie podległ:) patrz Amos 4. 6.

— נִקַּט Uchybił co do porządku alfabetycznego. To samo uchybienie zaszło i w Geseniuszu, a nasz autor iakieśmy iuż tylekrotnie uważali, wier-

St.

nie w podobnym przypadku naśladaue.

152 נִקַּח Brakuie formy *Hophal*.

— נִקַּח etc. *przedany był*” Znaczenie wcale dzikie i nie można pojąć co było powodem iego.

— נִקַּח *Piel wypadł*” Podobnież znaczenie wcale niewłaściwie.

— נִקַּח *kopał, przekopał, przewiercił*” Autor podobno nie wie, bo nie umieścił głównego znaczenia tego wyrazu, t. i. *wykłuć*, lub *wyłupić* (oczy) w którym to znaczeniu ow wyraz wielokrotnie w Biblii znajduje się.

— נִקַּח Brakuie formy *Niphal*.

— נִשְׂחַח Błędnie *Szwa* pod ך, powin: bydz *Chirik*.

153. לְשָׁחָה Mylnie ך bez *Dagesz*.

— לְשָׁחָה *zmrok wieczorny* etc. p. *רוּחַ הַיּוֹם*” Żałuję autora, który mimowolnie nie przestaie dawać dowody, iż bez własney zności i rozwagi, lecz tylko na oślep trzymał się Geseniusza. Oto przy wspomnionym wyrazie לְשָׁחָה mówi Geseniusz o wytkniętych wyżej 2ch wyrazach רוּחַ הַיּוֹם, które gdzieindziej w swoim słowniku pod właściwą literą ך (r) umieścił i obiaśnił. Lecz autor nasz, w tém tu miejscu naśladował Geseniusza, bo położył abrewiacyą p. (t. i. *patrz* albo *porównay*) i wzmiankowane 2 wyrazy רוּחַ הַיּוֹם, zaś w następnym ciągu swego słownika t. i. pod literą ך (r) ani tych 2ch wyrazow Hebr. ani ich znaczenia nie umieścił. Więc kazał *patrzeć* czyli *porównać* z tém czego w w słowniku iego nie ma.

- St.
 154. נָשַׁח Opuścił formę *Niphāl*.
 — נָתַף Brakuie formy *Hophāl*.
 — נָחַץ Brakuie formy *Hophāl*.
 — נָתַץ Opuścił aż 4 formy, *Niphāl*, *Piel*, *Pyāl* i *Hophāl*.
 — נָתַק Brakuie formy *Niph.* *Hiph.* i *Hophāl*.
 — נָתַד Błędnie *Cere* pod ך zamiast *Segoł*.
 — נָחַש Brak. formy *Niphāl* i *Hophāl*.

Litera ם

155. סָבַף Brakuie formy *Pyāl*.
 — סָבַף Taka formą nie znayduie się w całej Biblii.
 — סָגַר *H. etc. włączył* " znaczenie nieodpowiedne; Brakuie także formy *Niphāl* i *Pyāl*.
 156. סָד *żyła, bicz, pierw. Ar, סָדַד zamknął* " Śmie-
 szne w tem miejscu dziwactwo przechodzi
 zaiste wszelkie wyobrażenie! ów wyraz Hebr: סָד
 znayduie się tylko dwa razy w całej Biblii, i nie inne-
 go nie znaczy iak *dyby* lub *kłoda* (rodzay więzów
 drewnianych na nogi) sama nawet osnowa tych 2 ch
 mieysc, gdzie iest umieszczony, iasno tego dowodzi.
 Job żaląc się na zbyt dotkliwą niedolą mowi do przed-
 wiecznego sprawcy wszech rzeczy (rozdz: 13. w. 27)
 וְחָשַׁם בְּסָד רַגְלֵי וָלֹאזְלֵךְ בְּסָד רַגְלֵי *włożyłeś w dybynogi moje* " Daley
 tamże r: 33. w. 11. iest powtórzenie tych samych
 wyrazow:

St.

Nie byłoby to dziką śmiecznością, przetłomaczyć powołane tu wyrazy, wedle naszego autora " *włoczyłeś w żyłę* albo *bicz nogi moje* ? Lecz (zda mi się słyszeć pytającego się każdego z moich czytelników słusznie zdziwionych) zkadże się autorowi tak rzadkie dziwactwo przyśniło? i czy to bydź może aby *żyła* i *bicz* miały za pierwiastek słowo *zamknąć* ? Na to krótko odpowiem: iż podobno temu wszystkiemu winien niewinny i uczony Geseniusz. Wiego bowiem słowniku nasz urywkowo kopiujący (autor widział przy wspomnionym wyrazie ךּוּ, niemieckie tłumaczenie *Block* *) a łacinskie *nervus* **) Atoli przez nieznaomość języków któremi by chciał figurować, zdawało mu się naprzód że łacinski wyraz *nervus*, oddać tu wypada przez *żyłę*; powtore że niemieckiemu *Block*, najlepiej odpowiada *bicz*, iuż to z względu podobieństwa pierwszey litery i iedno zgłoskowości, iuż wreście dla większey zgodności kształtu iaka zachodzi między *żyłę* a *biczem*, niż istotnemi znaczeniami niemieckiego *Bloka*.

Co zaś do pierwiastka Arab. ךּוּ *zamknął*, ten wyięty z słownika Geseniusza, może się tylko wydać dziwaczny przy *żyłe* i *biczu* naszego autora, ale bynajmniey przy istotném znaczeniu *dyby* czyli *kłoda*. Cała ta okoliczność okazuje obok niewiedomości wielką nierozwagę czyli niepamięć, bo nasz autor widział przecież iż Geseniusz porownywa

*) znaczy istotnie po polsku *blok*, *bałwan*, *kłoda*, *bryła*.

***) znaczy po polsku *moc*, *siła*, *żyła kłoda*.

St.

wspomniony wyraz נר zinnym podobnego znaczenia wyrazem מהפכת, on sam zaś tenże ostatni wyraz poprzednio pod lit: נ na stron 110. słownika swego przetłumaczył dość właściwie t. i. *nerw, dyby, kuna*, a jednak nieco później o tém wszystkiém zapomniał. Ztąd nawet widać, że w ogóle najbardziej autora naszego zaambrossował łaciński wyraz *nervus* który przy מהפכת dla większey ostrożności przepolszczył na *nerw* —

156. מוּר Mylnie *Kamęć* pod ך zamiast *Pathach*.

— נר *Rozmowa poufała, poufałość, biesiada przyjacielska, posiedzenie naradne* " Czemuż to autor opuścił powszechne tego wyrazu znaczenie, t. i. *tajemnica* w którym ów wyraz znajduje się często w Biblii, n. p. Przepow: Salom: r. 11 w. 13, r. 25. w. 9, i t. w.

— מר Brakuie formy *Hophal*.

157. מר Brakuie formy *Piel, Hiphil i Hophal*.

158. מר Brakuie formy *Piel*.

159. מר etc. *umówił* " Znaczenie wcale niewłaściwe.

— מר Ch. מר " W obudwóch wyrazach błędnie umieścił na końcu literę ר (r) zamiast ד (d) przez co ten wyraz otrzymał inne wcale znaczenie.

— מר *wicher, pier. 'שע biegł pędem burzy* " Podobno autor i tu nie zrozumiał Geseniusza, z którego kopiował, bo Geseniusz tak mówi " W Arab. wyraz 'שע znaczy *laufen, stürzen, auch von*

St.

der Heftigkeit der stürme, t. i. biegać, pędzić, także się używa względem gwałtowności burzy " Niech teraz uważny czytelnik osądzi połączenie i skrócenie naszego autora.

160. פָּעַל Brakuie formy *Pyal* i *Hithpael*; zaś forma *Hiphil*, którą nasz autor podał. wcale nie istnieje.

— פָּעַל *u progu stał, w przysionku stał, w samym domu, p. פָּעַל* " Podobno autor nie wie, bo nie umieścił, że to słowo znajduje się tylko w formie *Hithpael*. Następnie nie poymię, iak się zgadza znaczenie *stać u progu* z drugim: *stać w domu* (które w istocie iest błędnem) tém bardziéy kiedy sam autor każe porównać ów wyraz פָּעַל z innym פָּעַל znaczącym *próg*. Może u naszego autora *próg* iest synonimem *domu*, wtedy zgoda.

— פָּעַל etc. *Hiph, dał oklask* " To słowo nie ma wcale formy *Hiphil*. (chyba z literą ו na początku) które autor gdzieindziéy umieścił).

— פָּעַל Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.

161. פָּעַל Brakuie formy *Niphal*.

— פָּעַל Brakuie for. *Niphal* i *Piel*.

— פָּעַל Brak. for. *Niph. Hiph. i Hithpael*.

Litera **ו**

162. פָּעַל Opuscił formę *Niph. Pyal* i *Hiphil*.

Str:

162 עֲבָרָה *praca etc. cześć uprawa*” Ostatnie wyrażenia się tu są nie poięte.

— עָבַט *etc. H. obrócił, p. עָבַח inaczej odwolekał, opóźniał; pożyczyl*” Przywiedzione tu znaczenia, wyjąwszy iedno ostantie, są dziwaczne, iak również rada autora, aby patrzeć czyli porównać z wyrazem עָבַח; albowiem pierwsze wspomniane słowo עָבַט w formie *Hiphil* znaczy iedynie: *pożyczyć*, i nie ma żadnego podobieństwa znaczenia z rzeczonym wyrazem עָבַח. Lecz nie sądziśmy aby tak śmieszne uchybienia były rozmyślnie przez autora popelnione, są one niestety skutkiem niezrozumienia i pokaleczenia Geseniusza.

— עָבַר *etc. ostatni kres podróży*” Gdzie autor tak niewłaściwe czerpał znaczenie którego ów wyraz nigdy nie miał i nie ma?

163, עָבַר To słowo nie istnieje w formie *kał*, iak się autorowi zachciało, ale tylko w formie *Niphat*.

164 עָוַר *etc, Piel עָוַר otoczył*” Błędnie w drugim wyrazie na końcu litera ר (r) zamiast litery ד (d). Przez tę zmianę z słowa *otoczył*, wytoczyło się, imię przym: *ślepi*.

— Tamże ” *Hophal, świadectwo, zaprzeczenie uczynione było*” Jak wszędzie tak i w tém miejscu chciał autor naśladować Geseniusza, lecz niezrozumiawszy go, i tu sprodukował znaczenia niewłaściwe. Wspomniane słowo w formie *Hophal*, znajduje się tylko ieden raz w całej Biblii t: i; II. X. M. r.

St.

21. w. 29, i nic innego nie znaczy iak: *przestrzegać kogo o czém lub napominać kogo ostrzeżeniem*. Z różnicy iaka zachodzi między temi prawdziwemi znaczeniami a niedorzecznemi autora, łatwo sobie wystawić można iak dziwaczego sensu nabrało by wspomniane niéysce w Biblii wedle jego tłómaczenia.

165 עֲוִיל Brakuie formy *Hiphil*,

— עַוְו *H: do ucieczki zmusił* " To zupełnie co nowego, a zarazem w śmieszności celującego !

Nasz autor chce byđ (ale podobno mimo wiedzy) twórcą nowych wyrazów Hebraysk. bo położony tu przezeń wyraz עַוְו nigdy nie istniał i nie istnieje w ięzyku Hebr.

— עֲוִיל Skądże się dostał znak *Dagesz* do litery ו, i jeszcze po *Chatafpathach* ? Byđ może iż autor nie tylko wyrazy ale i nowe prawidła grammatyczne w ięzyku świętym tworzyć zamysła, lecz kiedy tyle wieków minęło, a żaden z największych znawców na tę nie odważył się śmiałość, niesłusznie bym postąpił gdy bym naszego autora o nią posądził; inna ku temu zaiste była przyczyna, której, niebędącęy domysłem, ale rzeczywistą prawdą, każdy domyslić się może,

— עֲוִיל *niegodziwość chytrność* " Z imienia przymiot. zrobił tu autor rzeczownik, bo ten wyraz Hebr. znaczy. *niegodziwy, chytry*.

— עֲוִיל Uchybił co do porządku alfabetycznego, bo po tym dopiero wyrazie następuje wyraz עֲוִיל.

166. עֲוִיל Brakuie for. *Hiphil*.

- St.
 166. עֹב Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.
167. עֹר Brakuie formy *Niphal* i *Hiphil*.
- עֹפ Brakuie formy *Hithpael*.
- עֹר Brakuie formy *Hiphil*.
168. עֹב Brakuie formy *Niphal*.
169. עֹלִית *Chal. izba iadalna, wyższe piętro* " Aby dać czytelnikowi poznać śmieszność pierwszego znaczenia, nadmieniam, że wspomniony wyraz Chaldejski znayduje się tylko raz ieden w Biblii, t. i. w Danielu r. 6. w. 11. a że tam mowa iest o osobném w domu iego miéyscu, poświęconém przez Daniela zasyłaniu skrycie trzy razy dziennie modłów do prawdziwego Boga, pytam się więc czy *izba iadalna* iest przyzwoitém do tego ustroniem? Gdyby nasz autor obeznany był cokolwiek z Pismem Stém nie dopuścił by się takiego dziwactwa, lecz ponieważ inaczej się rzecz ma, łatwo ie wylągl. Spostzegł on zapewne w Buxdorfa Concordant. Chald. na Daniel i Ezdrasz, łacinskie tłómaczenie owego wyrazu עֹלִית, które iest *coenaculum*, daley widząc w iakim słowniku łacińskim, że *coenaculum* kilka ma znaczeń, a mianowicie: *izba iadalna, altana, wyższe piętro*, sądził trafnie postąpić w umieszczeniu znaczenia *pierwszego i ostatniego*.
170. עֹלִם Brakuie formy *Niphal*.
- עֹלִם z, u, przy" W takiej postaci nie masz wcale tego wyrazu w ięzyku Hebr. lecz autor chcąc naśladować Geseniusza, przez własną niewia-

St.

domość i obcinanie tamtego, musiał to dziwactwo utworzyć. Geseniusz wystawiając ów wyrzecz **עמד**, dobitnie powiada, że nigdzie w takięj postaci nie znajduie się, ale tylko z suffixem litery *y* i inną punktacją t. i: **עמדֹ** a wtedy znaczy: *zemną* lub *przy-
-mnie*. O tém wszystkim zaś autor nasz zamilczaiąc, wprowadza uczącego się w błąd nader śmieszny, bo uczy go wyrazu Hebr: wcale nieistnieiącego, a zarazem niewłaściwego znaczenia *z, i u*.

171. **עמדֹ** Brakuie formy *Hiphil*.

— **ענב** Błędnie *Pathach* pod **נ**, powin. być *Kamec*.

172. **עננה** dla, *inaczęj łagodność* " Dopoki w ięzyku polskim i w inych ięzykach, praepozycya *dla* niebędzie synonimem rzeczownika *łagodność*, dopoty pierwsze znaczenie naszego autora (*dla*) będzie tu barbaryzmem okazuiącym rzadką niewiadomość swego twórcy.

173. **עפר** *sypnął piasek, rzucił proch* " Niech autor sobie przypomni rzeczownik **עפר** znaczący *ziemia* lub *proch* (a nigdy *piasek*, co wcale innym oddaie się wyrazem Hebr: t. i: przez **אור**) z którego to rzeczownika owe słowo pochodzi, i raz tylko znajduie się w Bib: t. i. Samuel II. 16. 13; a wtedy sam tuzna, że iego *piasek* nie powinien tu mieć mięysca.

— **עצר** Brakuie formy *Niphal*.

174. **עקה** Mylnie *Pathach* pod **ק** zamiast *Kamec*.

— **עקש** Brakuie formy *Niphal* i *Piel*.

175. **ערב** etc. *thanina* lub *osnowy thaniny* " Bardzo

st.

mylnie, bo ten wyraz Hebr: znaczy *wątek*. Na *osnowę* zaś wcale inny jest wyraz w języku Hebr: t. i. שתי.

Gdyby autor znalazł cokolwiek Etymologii Hebr. nie popełnił by tego błędu, bo wiedziałby z kąd się wywinał ów ערב *wątek* znajdujący się razem z שתי *osnową tkaniny*, kilka krotnie w III. X. M. r. 13.

175. ערה Brakuje formy *Hiphil*.

— ערה *nagość, części wstydlive*” Zkąd to przyszło że autor ten wyraz tak pokaleczył czyli oszpecił przez punktacją która szczególną odznacza się nieznaomością! Oto pod lit: ע zamiast *Chataf-pathach* powin: być *Segol*; zaś po *Chatafpathach* iak się autorowi zachciało, nigdy nie może nastąpić *Szwa*, która się znajduje pod lit. ר.

176. ערל Brakuje formy *Hiphil*.

— ערל *obrzeszał, odiał napletek z członka mężk: ”*
Znowu coś szczególnego! u naszego autora przeczenie (negatif) jest podobno to samo co *twierdzenie* (affirmatif) bo wspomniony wyraz Hebr: znaczy: *nie obrzeszał, nie odiał napletka* etc.; wczém żadney nie ma wątpliwości, gdyż wszyscy Lexikografowie a między niemi i Gesen: na to się zgadzają. Tém bardziéj zaś nad rzezonym błędem dziwić się wypada, bo autor po tym zaraz wyrazie umieścił pochodzący z niego przymiotnik ערל z tych samych 3 ch liter składający się, i sam go tłómaczył: *”nie-obrzeszany ”*

St.

176. עָרַף *kark, szyia*” Ostatnie znaczenie jest tu wcale niewłaściwe, bo szyia oddaie Hebrayczyk zupełnie innym wyrazem t. i. przez צוּאָר.

— עָשָׂה Brakuie for. *Niphal* i *Pyal*.

177. עֲשִׂירִית *dziesiąta*” podobno autor nie wie, bo nie dodał, że ten wyraz znaczy także: *część dziesiąta* יָסֵד.

— עָשׂוּת Zamiast błęd: *Pathach* pod *y*, powinien bydz *Kamec*.

178. עָהוּד Powtórzenie błędu poprzedniego.

— עָתִיק Znowu błąd podobny do poprzednich.

Litera פ

179. פָּנַשׁ Brakuie formy *Piel*.

— פָּרָה Brakuie formy *Niphal* i *Hophal*.

— פָּדְיוֹם *cena* etc. Autor opuścił potrzebną wzmiankę, że tenże wyraz z inną na końcu literą t. i. z ך̣ kilkakrotnie w Biblii się znajdujący, te same ma znaczenia.

— פִּי *usta*” Tu znowu opuścił potrzebną uwagę, że ten wyraz znaczy czasem *moie usta*, bo końcowe ך̣ jest zaimkiem dzierzawczym w osobie 1éy.

180. פָּוַר *przerwanym* etc. Brakuie formy *Hophal*.

— פָּזַר Brakuie formy *Niphal*, *Piel* i *Pyal*.

183. פָּלַח *ułamek, odcinek, kamień młyński spodni*” Dodatek *spodni* jest błędem istotną naszego autora

St.

będącym własnością, bo w żadnym słowniku (jeśli nie podobnym jego) czerpać go nie mógł. Wspomniany wyraz znaczy tylko (oprócz pierwszych 2ch znaczeń) *kamień młyński*; chcąc zaś dodatkowo oznaczyć: *spodni* lub *wierzchni*, trzeba dodać względem pierwszego wyraz *תחתית*, a względem drugiego wyraz *רכב*. Patrz Sędziowie rozdz: 9. 53. Samuel II. r. 11. w. 21. Job 41. 16.

183. פִּלְתֵי Błędnie *Dagesz* w literze ת.
- על פִּנֵי Mylnie *Cere* pod פ zamiast *Szwa*.
- פֶּסַח Brakuje formy *Niphal*.
184. פֶּעַם Brakuje formy *Niphal*.
- פֶּצָה Brakuje formy *Piel*;
- פֶּקַד Brakuje formy *Pyal*, *Hiph*: i *Hophal*.
185. פֶּקַח Brakuje formy *Niphal*.
- פֶּר cielec, ciotek " Panie autorze! nigdy i nigdzie *cielec*, tylko *ciotek*.
- פֶּרֶר, פֶּרֶר Błędna punktacja w obudwoch wyrazach; pod literą כ i ל powinien być *Kamec* zamiast *Pathach*.
- פֶּרְרָה Mylnie *Segol* pod פ zamiast *Chirik*.
- פֶּרֶר toż co פֶּרֶר Podobnież iak wyżey (przy tych samych wyrazach) uchybił autor w punktacji, bo zamiast *Pathach* pod ל i כ powinien być *Kamec*. Prócz tego jest tu dodatkowa omyłka, bo w literze כ brakuje *Dagesz*.
186. פֶּרַח etc. *rozkwitł, zakwitł powtornie* " Dodadek

St.

powtornie jest tu wcale niewłaściwy.

186. פָּרַע Brakuje formy *Niphal*.
187. פָּרַת Błędnie *Pathach* pod פָּ zamiast *Kamec*, iak wszędzie w Biblii.
188. פָּשַׁט *wyżuł* lub *ściągnął*” Mylnie litera ו (syn) powinna być ש (szyn). Brakuje także formy *Piel*.
- פָּשַׁר etc. Ten wyraz istotnie Hebrajski (patrz *Ekleziastes* 8, 1) umieścił nasz autor przy kilku podobnych wyrazach Chaldejskich, przez które to niewłaściwe połączenie, wprowadza uczącego się w błąd, iakoby i wspomniony wyraz Hebr. był Chaldejskim.
- פָּתַה Brak: for: *Niphal*, *Piel* i *Pyal*.
- פָּתַח Brakuje formy *Niphal* i *Pyal*.

Litera צ

189. צָבו Mylnie *Chołem* zamiast *mtupim*, patrz *Daniel* 6. 18.
190. צָבַח Brakuje formy *Hiphil*.
- צָבַט Tu nadwerężył autor porządek alfabetyczny, bo ten wyraz powinien poprzedzić 'צב, a w słowniku iego jest odwrotnie. To uchybienie zaszło także (zapewne przez prędkość) w *Genesiuszu*, a ia dla tego iedynie o tém wzmiankuę, aby przypominać, że nasz autor ciągle się stara sprawdzić nader pewne twierdzenie, że bez własney ro-

St.

zwagi iedynie z Geseniusza urywkowo kopiował; przyczém kalecząc i opuszczając rzeczy potrzebne i naśladowania godne, o omyłkach nigdy nie zapomniał.

190. צִדְקָה *umiejętność, staranie, pilność z iaką co się robi, przykładność, gorliwość*” Oto natłok znaczeń z których każde prawie dowodzi ostatniéj nieznaomości ięzyka Hebr: i pisma Stego. Wspomniony wyraz znajduie się tylko dwa razy¹ (i na iednem nawet miéyscu) w całej Biblii, t. i. w IV éy X. M. r. 35. w. 20 i 22, (gdzie mowa iest o popełnieniu zaboystwa umyślnie lub przypadkowo) i znaczy iedynie: *zasadzanie się* (na życie czyie) lub *umyślnie* (odnosząc się do takiéj okoliczności). Nasz więc autor bierze *umyślnie, zasadzenie się* (na morderstwo) za *umiejętność, przykładność gorliwość* etc.

— צִדְקָה Brakuie formy *Niphal*.

191. צִדְקָה Brakuie formy *Hiphil*.

192. צִהָר *białość, niewinność*” Aby okazać śmieszność *niewinności* naszego autora, dosyc mi nadmienić, że ten wyraz Hebrajski znajduie się tylko dwa razy w Biblii, t. i. w Ezechiel 27. 18 (iako imię przymiot. odnoszące się do wełny) a w Sędziowie 5. 10 (iako imię przymiot. względem oślic) i znaczy iedynie *białość*. Gdy więc, powtarzam, ów wyraz nigdzie więcéy nie znajduie się, musiał zatem nasz autor przypuścić że *wełna i oślica* także są *niewinne*.

— צִיּוֹן i צִיּוֹן *ziemia sucha, spiekła*” Drugi wyraz Hebr. nigdy nie miał i nie ma tych

St.

znaczeń; iest on raczćy imieniem własnem celnićy-
szćy czćści miasta *Jeruzalimy*, o czćm nasz autor
wcale nie wspomniał.

193. פִּיץ etc, *H. mrużył oczyma* " Znaczenie wcale
niewłaściwe; powinno raczćy byđz *skrycie*
wyglądać albo *patrzyć*. Ten wyraz Hebr. znajduie
się tylko raz ieden w całćy Biblii, t. i. w pieśni Sa-
lom. r. 2. w. 9, gdzie mowa iest o *patrzeniu przez*
kratę okna.

— פִּיץ פִּיץ *włosy z przodu głowy, paysaki* " Błćdnie
umieścił literę ' po drugićy פִּיץ, o czćm prze-
konać się można wewszystkich słownikach. Przyczy-
ną tego iest, iż ten wyraz wtćm znaczeniu nie
znajduie się w liczbie mnogićy ale tylko iako imię
zbiórowe. Nie wiem takżć, co zmusiło autora
do użycia gminnego wyrazu *paysaki*, który iak są-
dzć w żadnym słowniku polskim nie znajduie się.
Czy wiadomo przynajmniej autorowi, że iego (przez
pospolstwo tylko używane) *paysaki* pochodzą od wy-
razu Hebr. פֶּאָת *peath* !

194. פִּיץ פִּיץ *stoły* etc. " Czemuż nie *ławki*,
krzesła lub coś podobnego ? bo
rownie *te* iak *stoły* naszego autora, są tu wcale nie-
właściwe.

— פִּיץ Brakuie formy *Piel*.

— פִּיץ *wycięcie, wygubienie* " Co za niesłychane
i bałamutne odstąpienie od istotnego zna-
czenia ! Ten wyraz Hebr. znajdujący się tylko dwa
razy (na iednym nawet mićyscu) w całćy Biblii t. i.

St.

w. III Xiędze Moyżesza r. 25. w. 23 i 30, znaczy iedynie: *na zawsze, na wieczność* (względem sprzedaży gruntów lub domów) Zobaczmy teraz, iak owe błędne znaczenia naszego autora zupełnie nadwerżają myśl prawodawcy Bożego. Ten (w III. X. M. r. 25. w. 23) poleca w imię Boga **והארץ לא תמכר לצמיתת**, co istotnie znaczy. *a ziemia nie będzie sprzedana na wieczność* (ale podług nasz. auto. *na wycięcie lub wygubienie*). Dalej zaś także (wiersz 30) mówi prawodawca względem kupna domu w mieście murowanem, że jeśli sprzedający w ciągu roku po sprzedaży nie wykupi go, wtedy **וקם הבית וכו. לצמיתת לקנה אתו לדרותיו** ów dom zostanie na *wieczność własnością nabywcy i jego potomków*, (ale podług nasz. autora: ów dom zostanie na wycięcie lub wygubienie nabywcy etc. ! !).

194. **צָמַץ** Brakuje formy *Niphal*. *Piel* i *Hiphil*,

195. **צָנַע** *niżki, opadły był*” Znaczenia wcale dzikie; nie mają bowiem żadnej styczności z istotnymi tego wyrazu znaczeniami, t. i. *bydź skromnym, obyczajnym, uległym*.

— **צָנַץ** *naczynie etc, pierw. Arab.* **צָנַץ** ” Nie zgadza się z prawdą, bo ten wyraz Hebrajski, ma także pierwiastak Hebr. (a nie Arab.) **צָנַץ**, w czém *Lexikografowie* zgadzają się. Geseniusz który to samo powiada, dodaie tylko s. v. a. (abrewiacya znacząca *so wie als, podobnie do*) arab. **צָנַץ**, ale nasz autor nie zrozumiawszy go, popisał się iak zwykle.

St.

195. **עָרָה** Brakuie formy *Piel*.

— **עָרָה** *młodość, wiek młody*” Nie wie autor zapewne, że ten wyraz Hebrayski iest naye-
ścię przymiotnikiem rodz. żeń, i znaczy *młodsza*;
zaś iakor rzeczownik *młodość* raz tylko ieden znaydu-
ie się w Biblii, t. i. I. X. M, r. 43. w. 33.

— **קָצָה** Brakuie formy *Piel*.

196. **צָפוּי** etc. *dach miedziany*” Znaczenie niewłaści-
wc; powinno raczēy byđz *pokrycie z blachy*.
Szkoda że autor nie iest obeznany z pismem Stēm,
inaczēy bowiem wiedział by że ten wyraz znayduie
się tylko 3 razy w Biblii, a szczegōlnięy 2razy na ie-
dnem miēyscu (IV X. M. r. 16. w. 38 i 39) gdzie
mowa iest o zrobieniu do ołtarza w świątyni Pań-
skiēy *pokrycia z blachy*.

— **פִּיחִיתָ** Błędnie punktacya; pod literę **ח** zamiast
צ Szwa, powin. byđz *Pathach*, a w literze
פ brakuie *Dagesz*, iak w Biblii II X. M. r. 15, w.
31. J Kimchi w swoim dziele Michłoł wyraźnie o
tēm mēwi. Wspomnionie uchybienie zaszło takżē w
słowniku Geseniusza, zapewne przez omyłkę drukar-
ską, bo Geseniusz odwołue się do wyżēy wyrażo-
nego miēysca w Biblii; ale nasz autor który nigdzie
do niēy nie odwołue się, wyieđdza i tu swoją rza-
dką wprawą w kopiowaniu cudzych uchybień.

— **פִּיעוּת** Opuścił tu autor pierwotnik t. i. **עָפָה**.

— **פָּחַ** Brakuie formy *Niphał* i *Hiphil*.

— **עָפָה** etc, p. arab. **عَافَا**” Ja nie mogę i nie

St.

chęć się chwalić Arabczyzną, lecz autorowi i w tém miejscu radzę, aby lepiej popatrzył w Geseniuszu, z którego arabskie wyrazy wypisał, bo zdaie mi się że w owym arabskim wyrazie iest inny porządek liter t. i. צפועה ,

196. צפועה Chald. ptaki” Błędnie litera ם na końcu, powinna bydź ן. Jeśli autor nie wie że więzyku Chaldéyskim, liczba mnoga (w której ten wyraz iest tu położony) oznacza się przez ן, niech przynajmnięć dla przekonania się o swoim błędzie, zayrzy do Daniela r: 4. w. 30. gdzie wzmiankowany wyraz znajduie się.

197. צפון paznokiec etc. koniec ołowka” Ostatnie znaczenie iest wcale niewłaściwe.

— — Wtém miejscu autor zupełnie opuścił słowo (verbum) Hebrayskie קצף, znaczące krzyczeć (z goryczą) które to słowo ma formę Kal i Hiphil.

— צרי, צרי drzewa balsamowe” Niech sobie autor tego da wyperswadować; powinno raczej bydź balsam z pewnego drzewa; zgadzaią się na to wszyscy Lexikografowie i tłómacze Pis. Stego.

Litera ק

198. קבורה pogrzeb, grobowiec, nagrobek” Zkąd autorowi dostało się ostatnie niewłaściwe znaczenie? wszakże więzyku Hebr: chcąc wyrazić na-

St:

grobek, trzeba użyć 2ch wyrazów t. i. מִצְּכַת קְבוּרָה
i ak n. p. w. I. X. M. r. 35, w. 20.

198. קָבֵל, Brakuje formy *Piel*, a forma *Kal*, w której autor ten wyraz umieścił, nie znajduje się.

— כָּל-קָבֵל-יָדֵי קְ Chatafkamec zamiast *Szwa* i ak wszędzie w Danielu i Ezdra.

— קָבֵץ Brakuje formy *Niphal* i *Pyal*.

— יִקְבְּצֵאל toż co קָבֵצֵאל ” Co za śmieszna nauka
czyli rada! nasz autor

naucza że pierwszy wyraz קָבֵצֵאל ma to samo znaczenie co יִקְבְּצֵאל który drugi należy do innej poprzedniej litery ' (j) a tym czasem zapomniał że tam opuścił wcale tenże drugi wyraz יִקְבְּצֵאל. Ztąd idzie że nikt się przez naszego autora nie dowie o znaczeniu obudwóch wyrazów. Szanowni czytelnicy po tyle krotném moim powtórzeniu domyślą się zapewne przyczyny owego uchybienia, t: i: mechaniczne i cząstkowe ale bez wiadomości i rozwagi wypisanie z Geseniusza, który umieściwszy poprzednio pod literą ' (j) wyraz קָבֵצֵאל wraz z jego znaczeniem, mógł w tém tu miejscu krótko powiedzieć *toż co*, bo znajdujący się tu wyraz ma podobne znaczenie do tamtego. Prócz tego uchybił autor w punktacji pierwszego wyrazu, bo zamiast *Cere* pod צ ma być *Szwa*, a pod literą ש powinien być *Cere*.

— קָרַךְ *nachylić* etc. ” Czemuż tu autor nie dodał potrzebnej uwagi, że ten wyraz Hebr: znajduje się tylko w czasie przyszłym (a dopiero przez dodatkową literę ך na początku, może na-

St:

brać znaczenia czasu przeszłego). Bez téy uwagi autor wprowadza uczącego się w błąd, szczególniéj zaś nie dotrzymuje słowa takiemu uczącemu się o jakim nadmieniam w swoiéj przedmowie na Str: IV; taki zapewne nie odgadnie że קָדַד odnosi się do wyrazu קָדַד׳׳ który napotykać będzie w Biblii.

199. קָדַד׳׳ *Chald. święty*” Błędnie Kamec ped lit: ק pow: bydź *Pathach*.

— קָדַד׳׳ *Piel etc: wyszedł na wiatr wschodni*” Trudno pojąć, a tém mniey odgadnąć, gdzie autor to dziwacznie skleione znaczenie czerpnął. Brakuje także formy *Hiphil*.

— קָדַד׳׳. W téy postaci liter ten wyraz nie istnieje, chyba קָדַד׳׳, o czém autor nie wspomina.

Lecz i to uniewinić się daie metodą obcinania rzeczy cudzych obok własnégó nieznaomości.

— קָדַד׳׳ Brakuje formy *Hiphil*

— קָדַד׳׳ *osłupiał lub oniemiał, zdumiał się, przytępił się*” Niech autor sobie przypomni, że to słowo nie używa się i nie znajduje w Biblii, iak tylko w odnoszeniu się do zębów lub żelaza, a zatem żadnego innego (podług wszystkich Lexikografów) nie ma znaczenia, iak: *przytępić się* albo *dreńwieć*. Wszakże nikt nie zechce przypuścić nauki autora, że można powiedzieć: żelazo lub zęby osłupiały, oniemiały, albo zadumiały się. Staranne moje szperanie aby doysć powodu owych niedorzecznych znaczeń żadnego prawie niemialo

St:

skutku; przecież co do iednego, a mianowicie *oniemiać*, nie myślę się podobno, kiedy sędzę że ono pochodzi od podobieństwa niemieckiego wyrazu *stumpf* (iaki wtém miéyscu autor widział w Geseniuszu) a *stum*, o którym kiedy słyisał.

200. קוּל Brakuie formy *Hiphil*.

— קוּה Brakuie formy *Piel*.

— קוּט Brakuie formy *Niphal* i *Hithpael*.

201. קוּל Chald: *pa. pozabiał* " Dwa Błędy; pod literą ו zamiast *Cere*, powin: byđź *Chirik*. a litera ' wcale niepotrzeba. patrz Daniel 3, 22.

— קוּל Brakuie formy *Niphal*.

202. קוּל *miałki, drobny, pokruszony był* " J tu nie poymię przyczyny tak niewłaściwych znaczeń. Tamże " *Piel, zhanbiony, przekłęty był* " Autor znowu przypomina że nie zna różnicy między *transit*. czyli znaczenia form. Sam bowiem wskazuje formę *Piel*, a nie wie że własnością téy formy iest tu czynna; powinien zatem był przetłomaczyć. *zhanbił, przeklinał* Wreście opuścił formę *Hithpael*.

— קוּע Brakuie formy *Piel*.

— קוּע *kobierce* " Błędnie *Pathach* pod ו zamiast *Kamec*.

203. קוּע Błędnie *Cere* pod ו, powin. byđź *Sogol*.

— קוּע *komorki, dziuple schronienia* " Na ostatnie znaczenie może się tylko zdobyć taki, co zbyt mało posiada ięzyk Hebr. a nie iest obeznany z *Historią Stą*. Wspomniony wyraz znajduje się raz

St.

tylko w całej Biblii, t. i. I. X. M. r. 6, w, 14. gdzie Bóg przykazał Noemu zrobić w korabie *przegrody* czyli *komorki mieszkalne* (ale bynajmniej iak się autorowi spodobało *schronienia dziuple* t. i. wydrążenia w drzewach sprochniałych).

203. קָנַן forma *Kań* przez autora podana nie istnieje, brakuie zaś formy *Piel*.

— קָנָה Brakuie formy *Hiphil*.

204. קָפַץ *ściągnął* etc. *zmiął* " Po iakiemu to ostatnie znaczenie ? !

— קָצַח *przeciął, uciął, odgryzł* " Ostatnie znaczenie należy tu do rzędu barbaryzmów rzadkich, bo ten wyraz Hebr: nigdy nie miał i nie ma takiego znaczenia. Już drugi raz *) częstuie nas autor nie na swoim miejscu ulubioném sobie *odgryść*. Brakuie tu także formy *Piel* i *Hiphil*.

— קָצוּי Błędnie *Cere* pod ז̣ powin. bydẓ *Kamec*.

— קָרָא Brakuie formy *Pyal*.

— קָרַח topor, *p. Arab.* קָרַח " Nasz autor produkuje tu nowy sposób skrócenia rzeczy cudzych. Dam go poznać szanownemu czytelnikowi, ale że przedmiot tyczy się ięzyka arabskiego, winieniem na sam przód powtórzyć co wyżej inż oświadczałem, że ia ięzyka arabskiego nie znam, lecz odbywam moje porównania za pomocą listy alfabetycznéy ięzyka arab. i Syryackiego, na czele słownika Geseniusza znajduiącęy się, z którey to

*) widziec Str. 33. ninieyszey Recenzji.

St.

listy każdy podobny mnie nieuk w ięzyku arab: korzystać może. Rzecz więc tak się ma. Geseniusz przy owym wyrazie Hebr. קָרָד, dodaie w nawiasie dwa wyrazy Arabskie, tege samego znaczenia, i mające podobieństwo do wspomnionego dopiero wyrazu Hebrayskiego, iako to (קָרָד oraz כְּרוֹד). Lecz nasz autor chcący się popisać nową metodą skrócenia, przerobił owe *dwa* wyrazy arabskie na i e d e n, skleiwszy pierwszą literę ק drugiego wyrazu z ostatniemi 3ma literami קָרָד pierwszego wyrazu. Niech teraz szanowny czytelnik osądzi, czy taka łatanina zasługuie na oklaski.

206. קָרָח Brakuie formy *Hophal*.

— קָרָח *lód;- kryształ*” Pod literą ק powin. być *Segol* zamiast błędnego *Szwa*, bo nigdzie nie masz tego wyrazu z taką punktacją. Nadto opuścił autor główne tego wyrazu znaczenie, t. i. *zimno*, n. p. I X. m. r. 31, 40, Jer. 36, 30.

— קָרָח *lód, grad*” Czemuż tu autor nie dodał, że ten wyraz Hebr. jest także imieniem własnym rodz. męzk. ? Bez téy wiadomości uczący się napotykaiać w Biblii ów wyraz iako imię własne, daremnie silić się będzie nad dochodzeniem sensu w mniemania że ma przed sobą iedynie *lód* lub *grad*.

— קָרָסִים *uszka, rączki do trzymania naczyńia*”
O ile drugie znaczenie jest w tém miejscu aż zanadto dzikie, o tyle pierwsze okazuie nieświadomość i brak wszelkiéy rozwagi. Wspomniony wy-

St.

- raz Hebr: znajdujący się tylko w II X: M. kilka razy, nie więcéy nie znaczy iak *haczki*, które potrzebne były do spoienia petlicami zaopatrzonych opon w świątyni czyli przybytku Panskim. Niech teraz kto odgadnie iaką naszego autora *rączki do trzymania naczyń* mają styczność z oponami czyli dywanami. ?
207. קָשֶׁר etc. *Niph.* etc. *zbity zsiadły był*” Obadwa te znaezenia są tu wcale niepoięte.

Litera ך

- 208 רָאָה *nyrzał*” Zapewne autor nie wie, bo nie umieścił, że ten wyraz Hebr: jest także nazwiskiem pewnego gatunku ptastwa; o czém przekonać się można w V X. M. r. 14, w. 13. Brakuie tu także formy *Pyal* i *Hophal*.
- 210 רַבְעִית *czwarta*” Opuścił dodatek, że ten wyraz znaczy także *część czwarta*.
- רָגַן Brakuie formy *Niphal*.
211. רָרַח Brakuie formy *Piel*.
- 213 רָדַף Opuścił for: *Piel Pyal* i *Hiphil*.
- רָחַב Opuścił formę *Niphal*.
- רָחַל Błędnie *Pathach* pod ך zamiast *Kamec*.
- רָחַף *Piel, poruszył się*” To słowo ma także formę *kał* którą autor opuścił. Niech dla przekonania się zayrzy do Jeremiasza 23, 9.
214. רָחַץ *miednica, wanna*” Aby dać poznać śmieszłą niedorzeczność tych znaczeń, dosyć

St.

mi nadmienić, iż wspomniony wyraz Hebr: *znayduie się w Biblii tylko dwa razy na iedném miéyscu, t. i. w Pieśni Salom: r. 4, w. 2. i r. 6. w: 6, gdzie mowa iest (sposobem porównania) o wychodzącéy z pławiska (oto istotne znaczenie tego wyrazu) trzodzie owiec, którym nasz autor użyęza do pławienia miednicy i wanny!* Nie dopuścił by się autor téy śmieszności, gdyby (acz nieobeznany z Pis. stém) wiedział, że *miednica i wanna, oddaie się w ięzyku Hebr. przez dwa wyrazy t. i. מִיר רַחֵץ, iak n. p. w Psalmie 60. w. 10, oraz 108. w. 10.*

214. רַחֵץ Ch: *zaufał, powierzył, wyznał*” Ostatnie znaczenie iest wcale niewłaściwe, bo to słowo *znayduie się tylko raz ieden w Biblii t. i. w Daniełu r. 3. w. 28, i może się tylko tłumaczyć przez zaufać.*

— רַחֵץ Dwa Błędy; powinien bydź pod ח Chataf-pathach zamiast błędnego Pathach, a pod פ Pathach zamiast błędnego Kamec.

216. רַחֵץ Błędnie Pathach pod ח zamiast Kamec.

— רַחֵץ Brakuie formy Niphal.

— רַחֵץ Brakuie formy Niphal.

— רַחֵץ Opuścił formę Piel.

217. רַחֵץ Opuścił formę Hithpael.

219. רַחֵץ To słowo nie *znayduie się, iak ie autor umieścił, w formie kał, ale tylko (i to raz tylko ieden, Psalm 68, 17) wfor. Piel* którą on opuścił.

St.

219: רָצוּחַ Brakuie formy *Niphal* i *Piel*.

— רָצַץ Brakuie formy *Piel* i *Hiphil*.

220. רָקַד Brakuie formy *Piel*.

— רָקַח Brakuie formy *Hiphil*.

— רָקַם Opuścił formę *Pyal*.

— רָקַע Opuścił formę *Hiphil*.

— רָשַׁע Brakuie formy *Hiphil*.

221. רָשַׁשׁ *Poel, roztopił, zniszczył, wniwecz obrócił "*

Pierwsze znaczenie iest weale dzikie, bo to słowo we wspomnionéy formie znayduie się w Biblii tylko raz ieden, t. i. w Jerem. 5, 17, gdzie się mówi o zniszczeniu miasta warownego. Więc nasz autor naucza że można *roztopić* fortecę.

— רָחַח Brakuie formy *Hiphil*.

Litera ש

221 שָׁבַע Brakuie formy *Piel*.

222. שְׂהַרְגִים *półxiężyce, ozdoby niewieście "* Czemuż to podobało się autorowi wyłącznie niewiasty temi ozdobami obdarzyć ? Wszakże gdyby był obeznany z Bibliią, wiedziałby że w Sędziowie r. 8, w. 21, i 26, wyraźnie mowa iest o tychże samych ozdobach noszonych przez mężczyzn, a nawet przez wielbłądy.

224. שְׂכִירָה Błędnie *Pathach* pod literą ש, zamiast *Szwa*.

- St.
224. שָׁבֵל etc. מִשְׁכִּיל w drugim wyrazie brakuie znaku *dagesz* w literze כ.
- שָׁבֵל *umysł, rozum etc.* " Czemuż opuścił tu autor takiż wyraz Hebr. z punktacją *Cere* pod ש, który to same ma znaczenie i najczęściej nam się w Biblii następuje, zamiast co tenże wyraz z punktacją przez autora tu podaną, znajduje się tylko 5. razy w całej Biblii. Patrz *Kimchi* w dziele *Michlol* for. פָּעַל .
- שָׁבֵר Brakuie formy *Niphal*.
- שְׁמֹלִי שְׁמֹלִית *lewy, a* " Każdy z tych dwóch wyrazów Hebr. pozbawił autor litery א po literze מ.
- 225 שֶׁק Opuścił pierwotnik שקק .
- 225: שָׂרַד Mylnie *Pathach* pod ר, powin. być *Kamec*
- שָׂרַף Brakuie formy *Niphal* i *Pyal*.

Litera ש

- 227 שָׂאָה Brakuie formy *Niphal*.
228. שָׁבַח, שָׁבַח Pierwsze słowo mylnie umieścił w formie *Kał*, która tu nie istnieje, co zaś do drugiego wyrazu, podobno autor nie wie bo uie umieścił, że to nie jest wyrazem Hebrajskim ale Chaldéjskim. Trzeba było lepiej patrzeć w *Geseniuszu*, który wyraźnie o tém mówi.
- שָׁבַט etc. żerdz *miernicza dziesięciostopowa* "

St.

Nasz autor pragnąc zapewne dowieść że wie ile stóp zawiera w sobie żerdz miernicza czyli pręt, śmiało sobie tu dodał *dziesięciostopowa*. Dziękując mu za tę wiadomość, pytam się, gdzie tego doszedł, że wspomniany Hebr. wyraz שֶׁבֶט znajdujący się wielokrotnie w Biblii w innych weale znaczeniach, który w trzech iedynie miéjscach (a to nawet podług zdania niektórych tylko wykładaczow) może mieć sposobem przenosni, znaczenie iakowéy miary, gdzie mówię doszedłaby tenże wyraz miał znaczyć *miarę dziesięciostopową*? Bez ducha prorockiego niemożna podobnéy wiadomości osiągnąć, bo nie ma nigdzie najmniéjszego o tém śladu.

218. שֶׁבֶט Mylnie *Pathach* pod כּ powin. bydź *Kamec*.

219. שָׁבַע Brakuie formy *Niphal*, w którój wspomniane słowo zawsze się znajduie i używa.

— שָׁבַת *spoczął, ustał, przestał, przerwał pracę, świętował, — przestał*” Czemuż tu autor dwa razy umieścił wyraz *przestał*, i czemuż przed drugim położył pauzę — która u niego wskazuje *inne znaczenie?* wszakże drugi *przestał* z tych samych co pierwszy składa się liter! Szanowny czytelnik zapewne nie odgadnie tego dziwactwa bez następującego objaśnienia.

Oto nasz autor widząc że Geseniusz wśród innych znaczeń wspomnianego wyrazu Hebr: umieścił dwa razy niemieckie *aufhören*, (przestać) naśladować go chciał, i musiał bo uważał że Geseniusz toż powtorzenie różnemi oznacza cyframi dla różności znaczenia. Lecz

St.

kiedy Geseniusz przy pierwszym *aufhören* (przestać) dodaie *zu thun* (zrobić albo działać) a przy drugim *aufhören* (przestać) dodaie *zu seyn, ein ende nehmen* (bydź, t. i: zniknąć) nasz autor przez nieznaomość języka Hebr: a podobno i niemieckiego, uważał te dodatki za niepotrzebne; przez co uczącego się w ciemność pogrąża. Gdyby był dobrze obeznany z Piśmem Stém, wiedziałby że już w Iéy z 5u Xiąg Moyż, znajduie się to słowo kilka razy, gdzie w niektórych miéyscach znaczy tylko *przestać czynić*, a gdzieindziéy tylko *przestać bydź*.

229 שָׁבַת *ustanie* " Autor nie wie bo nie wzmiankował, że ten wyraz Hebr. znaczy także *siedzenie*, pochodząc od pierwiastka שׁב. A że i pod literą ׁ (do której wzmiankowany dopiero pierwiastek należy) ów wyraz pochodny opuścił, zkądże więc uczący się o tem znaczeniu dowiedzieć się ma ?

229. שַׁבְּתוֹן *spoczynek, szabas wielki t. i. w który i święto przypada* " Tu autor chciał się popisać doświadczeniem, a zwykłą sobie łatwością fałszywą utworzył naukę. Podług niego ów wyraz Hebr: znaczy iakieśmy widzieli *szabas wielki t. i. taki w który i święto przypada* " tym czazem tenże wyraz שַׁבְּתוֹן używany iest w Piśmie stém a) w znaczeniu iedynie szabasu (soboty) bez innego święta, b) w znaczeniu innego święta bez szabasu. Chcącego się o tem przekonać odsyłam względem znaczenia pod lit. a. do II X: M. r. 16. w. 15, r. 35. w. 2, a względem znaczenia pod lit. b. do III

St:

X. M. r. 23. w. 24, 31 i 39.

230. שָׂרִים Brak. for. *Niphal* i *Pyal*.

— שָׂרִים *panowie, bogowie, złe duchy, czarci* " Nie wiem zaiste, dla czego autor wyjeżdza tu i to na samym początku (co zwykle w słownikach jest głównem) znaczeniem " *panowie* ". Atoli istotne znaczenie tego wyrazu iest; *bożkowie pogańskie czyli raczćy demony, złe duchy, czarci*" Lecz uczący się ięzyka Hebr. z słownika naszego autora będzie podług niego upoważnionym oddać polski wyraz *panowie* przez שָׂרִים, i tćm samćm z *panów* zrobi, *bałwany, demonów, złe duchy i czartów*.

— שַׂדְמָה Błćdnie *Segoł* pod ך̣ powin. bydź *Cere*.

— שַׂדְמָה przypalił, wiatr południowy osmalił, opalił zboże" Juź teź to nad wszelkie spodziewanie źle się klei autorowi, gdziekolwiek niby z objaśnieniem wystćpuie. Ktćż mu doniosł że znaczenie wspomnionego słowa odnosi się do wiatru *południowego*? J czy nie zrobił by lepićy, gdyby po prostu był mówil *o wietrze*? Wszakże w piśmie Stćm w 3ch mićyscach (t. i. 1. X. M. r. 41. w. 6, 23, i 27) gdzie ów wyraz znajduie się, wyraźnie mowa iest *o wietrze wschodnim*. Przeciez i Geseniusz powiada *Ostwind*, a nasz autor (ktćry z tamtego wypisał) miałże by iuź tak mało rozumieć ięzyk niemiecki aby niewiedzieć różnicy mićdzy *ost* (wschód) a *süd* (południe) ? !

231. שָׂרִים Brak: formy *Piel*.

St.

232. שוֹשַׁן שׁוֹשַׁנָּה שׁוֹשַׁן *lilia*” Opuścił autor wyraz שׁוֹשַׁן

(t. i. pierwsza שׁ z punktacją

Chołem zamiast *młupim*, a druga שׁ z *Kamec* zamiast *Pathach*) który częścię w Biblii napotykamy i który to samo ma znaczenie. W drugim zaś wyrazie שׁוֹשַׁנָּה mylnie umieścił pierwszą literę שׁ z punktacją *młupim* zamiast *Chołem* iak wszędzie w Biblii. W tém miejscu mogę się autora zapytać, czemuż Róża ta kwiatów królowa tak niewinnie iego niela-sce podpadła, że ani tu ani przy wyrazie חֲבַצְלֶת (który także przetłómaczył *lilia*) nie zechciał naśladować innych Lexikografów, a nawet przekładaczów Biblii, którzy (iedni pierwszemu, inni drugiemu) przynajmniej iednemu z wspomnionych dwóch wyrazów Hebr. nadaią znaczenie *róży*. Ocierniach i kolcach nasz autor w swoim słowniku nie zapomniał, a o *róży* żadnego nie ma śladu.

233. שָׁחַח Brak. formy *Niphal*, *Hiph.* i *Hithpael*.

— שָׁחַח *zamordował, zabił, udusił*” Ostatnie znaczenie iest tu wcale dzikie (bo *udusić* oddaie się w ięzyku Hebr: inném zupełnie słowem, t. i. przez חָנַק) zaś główne znaczenie *zarznąć*, autor przez niewiadomość całkiem opuścił.

— שָׁחַח Brakuie formy *Hiphil*.

234. שָׁחַח Brakuie formy *Piel*.

— שָׁחַח Błędnie *Pathach* pod שׁ, powin. bydź *Kamec*, iak w Ezechiel r. 27, w. 8 i 26.

— שָׁחַח Brakuie formy *Pyal*.

St.

134. שָׁמַר Błędnie *Segol* pod ו, zamiast *Cere*.

235. שִׁיר Brakuie formy *Piel* i *Hophal*.

— שִׁח Brakuie formy *Hophal*.

— שָׁח „zapomniał” tak iest zapomniiał autor o formach *Niphal* i *Piel*.

— שָׁבַל Brak. formy *Hiphil*.

— שָׁבַל obacz כָּלַל ”- Znowu dziwactwo nader śmieszne; autor nie tlómacząc tu wyrazu שָׁבַל, odsyła uczącego się do innego poprzednio na stronicy 95. w swoim słowniku znajduiącego się wyrazu כָּלַל, a tym czasem tam żadnéj wzmianki o tym tu wyrazie שָׁבַל nie uczynił. Ztąd idzie, że iesli on nie wie, uczący się tém pewniéy nie będzie wiedział znaczenia wspomnionego wyrazu. Już się prawdziwie nudzę owym iednostaynym, ale dla objaśnienia czyli wskazania przyczyny podobnych niedokładności potrzebnym dodatkiem, że niewinny Geseniusz był prawie wszędzie powodem tego. Nasz autor i w tém tu miéyscu, widząc że Geseniusz odsyła do poprzedniego wyrazu כָּלַל, był kontent, że bez trudności naśladować go może. Lecz sam niestety zapomniiał że przy tymże poprzednio umieszczonym wyrazie כָּלַל (do którego odwołaie się) zwykłym sobie trybem obcinał Geseniusza i wypuścił to co Geseniusz mówi o wzmiankowanym tu wyrazie שָׁבַל.

237. שָׁלַח Brakuie formy *Pyal* i *Hiphil*.

- St.
237 שָׁדִישׁ pierw. שָׁלוּשׁ Mylnie bo niepotrzebnie wzbo-
gacił drugi wyraz literą ך.
238. שָׁבַח Brakuie formy *Hophal*.
- שָׁבַח etc. *drzwi świątyni* etc. " Nie zgadza się z
prawdą, była to raczéy brama. Patrz Chro-
nica I r. 26, w. 16.
241. שָׁן Opuścił pierwiastek, t. i. שָׁנָן.
- שָׁן etc. *sen* " Znowu opuścił pierwiastek, który
jest שָׁן'.
- שָׁן Brak. formy *Pyal*.
- שָׁן etc. *Piel powtornie wpadł* " Już to niezliczo-
ne razy powtornie wpadł autor w podobne
iak tu niesłychane dziwactwo; niemożna wprawdzie
pojąć, gdzie czerpał tak niewłaściwe znaczenie, ale
niewiadomość za wszystko odpowiada.
242. שָׁן Brakuie formy *Niphal*.
- שָׁן To słowo nie istnieje w podaný przez au-
tora formie *Kal*, lecz tylko w formie *Niphal*,
które autor opuścił.
243. שָׁן J tu opuścił pierwiastek t. i. שָׁן; Jak wi-
dać, ku końcowi dzieła częściej napotykaia
się takie uchybienia i bardzo naturalnie (?) Jm odle-
gléy od przedmowy (w którój autor to umieszczanie
przez siebie *pierwiastków* za szczególną swego dzie-
ła wystawia zaletę;) tém bardziéy o tém zapomniiał.
- שָׁן Brak. formy *Niphal* i *Pyal*.
- שָׁן *mysz polna, mysz górna* " porow. arab. שָׁן
przebiegły, chytry " Według wszystkich Le-

St.

Lexikografów i tłumaczy Biblii wspomniony wyżej wyraz Hebr. znaczy *królik*. Również Geseniusz nie zaprzeczając tego znaczenia, wynurza nowe ieszcze zdanie, iż *to może być mysz gorna i dodaie porów. arab. פוש* przebiegły, chytry” Nasz więc autor opuszczając znaczenie powszechnie przez wszystkich Lexikografów i poważnych w języku łacińskim, niemieck: polskim i. t. d: tłumaczy Biblii przyjęte, chwycił się domysłowego zdania Geseniusza, i iakoby iedynie pewne podaie ie uczącemu się, bez wzmianki nawet o powszechném. Uczynił to prawda nie bez przyczyny, bo pragnął wyieżdzać arabczyznę, lecz cóż na tém zyskał, kiedy iak uważamy i iuż z pewnością wiemy, że on iak wszędzie, tak i tu ową arabczyznę z cudzego wykopiował dzieła.

244. פתח Błędnie *Kamec* pod פ zamiast *Pathach*, a litera פ powinna mieć znak *Dagesz* iak wszędzie w Biblii.

— פוש *wezbranie, gwałtowność etc. pierw. Arab. פוש, twardy, mocny był*” Autor nie zrozumiawszy Geseniusza, nadał temu wyrazowi Hebrajskiemu, pierwiastek Arabski. Geseniusz inaczey powiada, t. i. że ten wyraz Hebr. iest podobnym (z liter) do innego wyrazu Hebr. פוש i ma równe z nim znaczenie, t. i. *rozlanie się, wezbranie*, albo (dodaie Geseniusz) *wywarcie* (gniewu) iak w Arab. wyraz פוש który znaczy *silność, twardość*”. Niech teraz znawca osądzi sposób skrócenia, czyli zawiaklania naszego autora.

- St.
 *44. שקל *zważył etc. mierzył ciężar*” Nie rozumieć iak się ciężar mierzy.
- שק *P. obrzydliwym był*” To słowo w formie *P.* (*piel*) iest zawsze transitif, a zatem powi-
 nien był autor powiedzieć: *uznać* albo *sprawić* (*co*) *obrzydliwym*” .
- שק Brakuie formy *Hithpael*.
- *45. שקר Brakuie formy *Piel*.
- שרביט Mylnie umieścić w literze ן znak *Dagesz*.
 Autor temu niewinien, bo wiernie wykopiował błąd drukarski z słownika Geseniusza. Niech dla przekonania się zayrzy do Biblii, t.i. do xięgi Ester, tam kilka razy znajdzie ów wyraz z ן lenis.
- *46. שית *tył, pośladek, siedzenie*” Bardzo zgrabną metomorfoza! Nasz autor z siedzenia etc. etc. (przez fałszywą punktacją pod lit. ש) zrobił słowo znaczące *dał, użyczył*, „Znaczenia zaś przez autora podane, odnoszą się iedynie do wyrazu שׂו z punktacją *Cere* pod ש, patrz Jzaiasz r. 20, w. 4.

Litera ן

- *47. שׂו *etc. sypialnia, łoże*” Nie zgadza się z prawdą, gdyż wyraz ten znajdujący się kilka krotnie w Ezechielu (rozd. 40, i 41) znaczy tylko *komory* lub *celle*, iakie urządzone były przy kościele Jeruzulimskim i różne miały przeznaczenia.
- *47. שׂו *etc. żądza*” Tu błąd i zawikłanie razem się zeszyły. Drugi wyraz który autor umieścił tu iakoby pochodny od pier-

St.

wszego, ma inny wcale pierwiastek t. i. אנה. Zapomniał zaś o istotnym pochodnym האנה, którego uczący się tu nie znajduie, a jeśli napotka w Psalmie 119. w. 20, obcy mu się wyda.

Co najzabawniejszego, że autor nieco niżej na téj saméj stronicy w swoim słowniku, powtornie umieścił wyżej wzmiankowany 4 literowy wyraz האנה i położył obok niego pierwiastek אנה.

247. האנים האניה etc. pierw. אנה " Znowu błąd i zawiłanie! pierwiastek אנה nie może się odnosić (jak się autorowi spodobało) do obu dwóch poprzednio położonych wyrazów, gdyż drugi wyraz תאנים ma inny wcale pierwiastek który autor opuścił, t. i. אן; w czém wszyscy Lexikografowie zgadzają się. Trzeba było lepiej patrzeć w Geseniusza.

248. אבר etc. pier. Arab. برر " Czemuż koniecznie Arabski? Czy autor nie wie że ten pierwiastek iest także Hebrayskim? Sam Geseniusz umieścił tenże wyraz ברר jako pierwiastek Hebrayski, i tylko dodaie że i w ięzyku Arabskim podobny istnieie pierwiastek.

— ארה "czczość, próżność, obszerność" Znaczenie trzecie iest czczém i próżnem, bo nigdzie nie ma o niém śladu w Biblii, labo ten wyraz Hebr. wielokrotnie w niéj się znajduie. Połączenie tak sprzecznych sobie znaczeń iest szczególnym i błahym pomysłem; nie wiem czy istnieie iakiś ięzyk, w którym by ieden wyraz oddał tak dalekie od siebie znaczenia, iakiem iest czczość i obszerność.

St.

249. תַּחְפֻּכּוֹת Mylnie *Chatafpathach*, pod ה zamiast *Szwa*, a w literze ט powinien być *Dagesz*.

— הוֹלָדוֹת etc. *rodzice*” Znaczenie wcale niewłaściwe.

250. הוֹצֵאוֹת *wyście, drzwi, miéysce ząd co wychodzi etc. wyprawy wojenne*” Ostatnie znaczenie iest tu tak dzikie, że nawet poiać niemożna co było powodem tego.

— תוֹר *turkawka etc. krążek, koło*” J te dwa ostatnie znaczenia są szczególnemi barbaryzmami i mogą iak wszelkie inne w niniejszém recenziu wytknięte, stać się przyczyną równie błędnego iak śmiesznego tłumaczenia textu Bibliinego.

— תַּחְבּוּלוֹת, תַּחְבּוּלוֹת *stery, rudle, własci: okrętowe*” Znowu dziwactwo nader rzadkie! Owe wyrazy Hebr. znaczą istotnie, *porada, rozsądek, dowcip, sztuka rządzenia*, ale nigdy i nigdzie nie mogą być nazwiskiem iakichkolwiek bądź narzędzi okrętowych. Język Hebr. ma wcale inne wyrazy na *stery rudle* i. t. p. Prócz tego brakuie w drugim wyrazie w literze ט znaku *Dagesz*.

252. הַקְּלֵת Błędnie *Segoł* pod כ, powin: być *Cere*.

— תִּבְגַּי *Chald. śnieg*, po Hebr: תִּבְגַּי ” Śliczna nauka! nie poymię iakie powinowactwo ma ów wyraz Chaldéyski z wyrazem niby Hebrayskim שֶׁלֶג, który nigdy nie istniał i nie istnieje z taką punktacją więzyku Hebr: Przypuszczając nawet że zamiast dładnéj przez autora położonéj punktacyi,

St.

miała być inna, lecz wtedy, ten wyraz znaczył by iako słowo *rzucić*, albo nazwisko pewnego rodzaju ptaków, a zatem i w takim razie dziwna by była styczność z *śniegiem*.

252 תלה Brakuie formy *Piel*.

253 תמה Błędnie pod ת *Kamec* powin: być *Pathach*.

— תם *Chald. tam, por. Hebr. תם* " Niech sobie autor da wyperswadować ! Nie ma wcale w języku Chaldéyskim tego dwuliterowego wyrazu תם (w znaczeniu *tam*) ale iest raczć 3 literowy wyraz תמה. Nie trzeba było obcinać Geseniusza, który wyraźnie mówi że tylko תמה znajduje się w języku Chaldéyskim. Dla lepszego przekonania, niech zayrzy do Ezdrasza r. 5, w. 17, r. 6. w. 1, 6 i 12.

— תמה Brakuie formy *Hithpael*.

256 תפני Błędnie *Szwa* pod ת, powinien być *Szurk*, iak w 3, X: M: r. 6, w. 14.

— תפל *Niezłomne, bez smaku, niedorzeczność* " Nie tylko bez smaku ale nawet dzikie wydaie się tu pierwsze znaczenie, *niezłomne* " A że wyraz ten nie może tu mieć miéysca w słowniku naszego autora, ja więc na końcu pozwałem go sobie użyć w zapewnieniu, że równie ta uwaga iak wszelkie inne, ninieyszą recenzją objęte, są zasadne i niezłomne.

Zamykając pracę tak przykrą, oświadczam, że czas i wzgląd na koszta druku, nie dozwoliły mi zapuszczać się w inne jeszcze kryiowki błędów zrecenzowanego słownika. Jakoż wiele jeszcze w nim takich pozostało, których nie wykazałem, a które znawca rzeczy łatwo dostrzeże.

Pomimo tego mniemam, że liczba przeszło *siedmiuset* artykułów zawierających w sobie przeszło 900 *błędów* iest aż nadto dostateczną skazówką do osądzenia iakiegokolwiek bądź płodu literackiego.

Lubo błędów ninieyszą recenzją obiętych, niczém uniewinić nie można, iak szczerém wyznaniem nieznaomości, iednak gdyby się autorowi albo komu innemu odpowiedzieć na nie spodobało, wtedy uprzedzam, że w podobnym względzie nikt nie przyimuie odpowiedzi ogolnéy, sposobem deklamacyinym wystawić się mogącéy. Tak znaczna liczba szczegółów a zwłaszcza w materyi Lexikograficznéy, koniecznie wymaga, albo szczegółowéy na każdy z osobna wytknięty błąd odpowiedzi, albo, co się zdaie bydz skuteczniéyszém, wzmiankowanego z szczerą skruchą wyznania. Deklamacye zaś powtarzam, lub inne wybiegi literackie, w tak ważnym przedmiocie naukowym, na nic się nie zdadzą.

Co do mnie, słodką znajduię nagrodę za mozolną tę pracę w przekonaniu: że ochroni uczoną klasę szanownych rodaków moich a zwłaszcza młodzież polską poświęcaiącą się filologii wschodniéy, od przygotowanéy dla niéy zaprawy błędów nader szkodliwych, bo obok kaleczenia ięzyka starożytnego, na błędne tło-

znaczenie słowa Bożego wpływ mających. Niemniéy, że zasłoni drogą naszą literaturę Polską od pocisków cudzoziemskiego urągania, iakoby przytulała do łona swego utwory naypośledniéysze.

Nadto, spodziewam się, że uczeni rodacy, którzy zapewne czują potrzebę staranniéyszey iak dotąd uprawy obszernego pola krytyki w mowie oyczystéy, zechcą policzyć pracę moją w poczecie innych podobnych recenzyi, tworzących straż i przestrogę: aby nieswiadomi nie ubiegali się za autorstwem. Nie *mnogość* pło-
nów, ale prawdziwa ich wartość stanowi zaletę iświe-
tność iakiéykolwiek bądź literatury. Wciągu recenzyi, wyrwały mi się czasem z pióra wyrażenia nieco twarde, lecz prawdziwy znawca równie starożytnéy iak
wzniosłéy Hebrayczyków mowy, znajdzie, że wytknięte w podobnych miéyscach błędy, wzniecaią na przemian i wzrnszenia pocieszne i oburzenie; tych zaś dwóch uczuć potęga, krusząc więzy pobłażania, iedne tylko obręby przyzwoitości ma za nieprzebyte.

Powtarzając, o czém w wstępie już wspomniałem, że autor wzmiankowanego słownika umieścił w nim *listę błędów Hebr.* kilkunastu, nadmieniam, że te nie wchodzą do liczby owych przeszło 900. przezemnie wytkniętych uchybień.

Patrząc na wspomnioną dopiero przez autora podaną listę błędów, sądzić by wypadało, że żadnych już w dziele nie zostało, bo autor w iednym szczególniéy miéyscu, chcąc dać dowód, że naysciślejszą zachował skrupulatność w dochodzeniu i sprostowaniu zaszłych błędów, raczył wskazać " że na stronicy 19ey (swego

słownika) w wierszu 22 zapomniał po wyrazie *nie* umieścić *przestanek*, czyli *komeę*” Tym czasem to oko tak śledcze, tak troskliwe o iedną i nawet nie bardzo potrzebną komeczkę, nie dostrzegło prawie *tysiąca* sterczących błędów, których większa część odznacza się nieznaomością oryginalną.

Wreście przy tej sposobności, niech mi wolno będzie dodać uwagę ogólną (która, bodayby trafiła do przekonania tych, których obchodzić powinna!) że ci wszyscy co zajmują się materyą małą tylko liczbie uczonych znaną; skoro mierną albo wcale szczupłą posiadają zności przedmiotu który niby dla powszechnego użytku, a w rzeczy samej dla własnej sławy drukiem ogłaszają, że Ci, obok niesumiennego postępowania przez rozmyślnie narzucenie innym błędnych nauk i zasad, iawnie się ieszcze wydaiają z nagannem lekceważeniem narodu, dla którego piszą; bo acz czują swoją mierność, mniemają go być tak nikczemnym, że można go częstować plewą i kąkolem, zamiast posiłnego ziarna. Równie szkodliwe chociaż mniej naganne są podobne prace innych, co przez nieświadomość i samolubstwo, własnego nie znają ograniczenia, a namęczywszy się nad sklejeniem z cudzego materyału, niezgrabnej lepianki, mniemają się być twórcami okazałej piramidy, chcą aby się iey dziwić, aby z niey brać wzory. Jeśli pierwszych szkodliwą śmiałość, iak drugich zarozumiałość, powściągnąć wypada, daleko silniejszego potrzeba hamulca tam, gdzie dumne uprzedzenie towarzyszy nieznaomości rzeczy i siebie samego.

K O N I E C

INSTYTUT

BADAŃ LITERACKICH PAN

BIBLIOTEKA

00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72

http://rcin.org.pl
Tel. 26-68-83

F

22.229